

IGEHIRDETŐ

EGYHÁZI BESZÉDEK GYŰJTEMÉNYE

Kiadják

Révész János

ev. lelkész

Soltész Elemér

ref. lelkész

szerkesztők

Megjelenik havonként

Tartalom

<i>Hallgató János: A béketűrés. — Vasárnapi</i>	505
<i>Duszik Lajos: Boldogok, akik sírnak. — Vasárnapi</i>	512
<i>Molnár Vincze: Nincs elhordozhatatlan próba. — Az utolsó harang levételek</i>	518
<i>Kiss Samu: Keressétek az Urat! — Vasárnapi</i>	524
<i>Erdélyi Imre: A hit ereje. — Vasárnapi</i>	531
<i>Beyer Fülöp: Vallásosság és hazafiság. — Vasárnapi</i>	537
<i>Sztics József: A nagy társadalmi törvény. — Vasárnapi</i>	546

Kiadóhivatal
Nagybánya
Hid-utca 19. sz.

Nánágy István
nyomása
Nagybánya

Egész évre 12 K
Félévre . . 6 K
Negyedévre 3 K

Előfizetőinkhez. A decemberi füzetben adventi, karácsoni, óévi beszédek lesznek. A kéziratokat nov. 10-ig kérjük és várjuk.

Már megjelent!

Már megjelent!

FÉRFIAK ÉS HŐSÖK

A SCHWEIZI REFORMÁCIÓ ÉS ANNAK ÁLDÁSAI

Levéltári adatok alapján igen érdekesen megírott története a schweizi reformációnak és a reformáció jelentőségének mélyreható méltatása. — Két utolsó, összefoglaló fejezetét **emlékbeszéd**ek és **ünnepi egyházi beszédek** készítésénél **pompásan fel lehet használni.**

Csak egyedül ez az ünnepi kiadás jelent meg Schweizban. A schweizi református egyház megbízásából szerkesztette **dr. Hadorn Vilmos** tanár

Egyedül engedélyezett hiteles fordítás 24 képpel

Fordította és jegyzetekkel ellátta

Jánosi Zoltán

debreczeni ref. lelkész

Ára: füzve 3 K (bolti ár 3·50 K) kötve 4·50 K (bolti ár 5 K)

Minden 10 példányra 1 tiszteletpéldány.

A pénz előzetes beküldése esetén bérmentve küldjük.

HOFFMANN ÉS KRONOVITZ

könyvnyomdája és könyvkiadóhivatala Debreczen, Piacz-utca 49.

Az IGEHIRDETŐ kiadóhivatalában kapható:

SOLTÉSZ JÁNOS

* * *

KONFIRMÁCIÓI KÁTÉ

REFORMÁTUS NÖVENDEK SZÁMÁRA

* * *

Ötödik átdolgozott kiadás

* * *

Ára 24 fillér

— Legalább 10 példány megrendelésénél darabja 20 fillér. —

Mutatvány-példányt szívesen küldünk.

A BÉKETŰRÉS.

— Háboru idején. —

Jak. 5, 7. *Legyetek . . . béketűrők!*

K. H! Nekünk mindig szükségünk van a béketűrésre, mert egész életünkben szenvednünk és tűrnünk kell. Maga a földi élet mintha szenvedésre és türelemre volna berendezve. Gondoljátok csak el, hogy mit tűrnek a szegény madarak a hosszú téli idő alatt, mikor a szabadban kell eltölteniök a dermesztő hosszú éjszakákat? Mit tűrnek a szegény erdei és mezei vadak, mikor éhségtől űzve kóborolják keresztül-kasul a rengeteg erdőségeket? De tűrnünk kell nekünk embereknek is eleget. Tűrnie kell a betegnek a fájdalom kínjait; tűrnie a szegénynek és koldusnak a nélkülözés ezerféle szükségéit. Tűrniök kell a szüléknek a gyermekek hálátlanságát és szívtelenségét; a gyermekeknek az elöregedett szülék gyarlóságát és nehéz természetét; tűrniök a házastársaknak egymás sokféle szélségeit. Az egész emberi élet — ismétlem — szenvedésből és tűrésből áll.

De talán sohasem kellett az emberiségnek annyit tűrni és szenvedni, mint a most folyó világháboru alatt. Mert a háboru, még a legkisebb és legrövidebb is, pusztulással, veszteséggel s ennek nyomán sokféle szenvedéssel jár; de ez az immár évekig tartó s úgy szólván az egész világra és minden népre kiterjedő nagy háboru mérhetetlen szenvedést zúdított az emberiségre s mérhetetlen türelem kell annak elviselésére. Nem a katonák, nem a harcosok szenvedését és türelmét értem; ki mérhetné meg annak nagyságát? Hanem értem az itthonlevőknek: nőknek, gyermekeknek, tehetetlen öregeknek,

az egész polgári lakosságnak a szenvedését, kiknek a háboru pusztítása és nyomása következtében csaknem az éhenhalással kell küzdeniök; akik kénytelenek nélkülözni a legegyszerűbb és legszükségesebb háztartási czikkeket is, mert a háboru elpusztít és fölemészt mindent, megakaszt minden forgalmat és ezer meg ezer kebelből szakad föl naponkint a nehéz sóhaj: Mit együnk, mit igyunk, mivel ruházkodjunk?

És ha legalább kilátás, remény volna a háboru befejezésére, a békekötésre, hogy ez valamennyire megkönnyítené várakozásunkat! De ma mintha még messzebb volnánk a háboru végétől, mint annak kezdetén. Ismételten fölajánlottuk ellenségeinknek a békét, hogy kiméljük az embervért és véget vessünk az emberirtásnak; de ők nem akarják addig letenni a fegyvert, míg minket teljesen le nem győztek, láb alá nem tiportak. Meg akarnak semmisíteni egészen és a mi halotti torunk fölött ülni meg a győzelmi ünnepet.

Ez pedig nem fog sikerülni sohasem. Mert ha kevesebben, majd csak felényien vagyunk is, mint ellenségeink, de katonáink hazaszeretete, hősiessége megsokszorozza erőnket és számunkat és legalább is annyi, de több reményünk van a végleges győzelemre, mint ellenségeinknek. Ezért a végső győzelemért kell tehát még tovább tűrnünk és szenvednünk; mert ha ezt ki nem vívjuk, hiábavaló volt minden eddigi küzdelmünk és áldozatunk. Ezért hangzik vezető embereink, legjobbjaink ajkairól mindenfelől az intelem és buzdítás a türelemre és kitartásra; mert most, mikor a kilátások majdnem egyenlők, annak a nemzetnek van legtöbb reménye a győzelemre, amelyik legkitartóbb és legbéketűrőbb lesz.

Legyetek azért, testvéreim, ezekben a sorsdöntő időkben béketűrők, mint az apostol is int a fölolvastott szent leczkében.

Erre serkent minket annak megmondolása, hogy

1. *ezt a világháborut Isten bocsátotta reánk;*
2. *mások még sokkal többet szenvednek, mint mi;*
3. *a mi szenvedésünknek és türelmünknek nagy jutalma leszen.*

1.

A világon semmi sem történik az Isten tudtán és akaratán kívül. Ez a most dúló világháború is bizonyára nem az Isten akarata ellenére zúdult a világra. Hogy mi oka, vagy mi célja volt a bölcs és jó Istennek azzal, hogy engedte lángba borulni a földet s vértengerbe merülni a nemzeteket: ezt mi gyarló emberek át nem láthatjuk, fel nem foghatjuk. Lehet, hogy bűneinkért, a világon eláradt gonoszságért ostromoz minket; mert megsokasodtak a mi vétkeink, mint a tenger fővénye és fölülmúlják azok az ég csillagainak sokaságát. Ilyen megrendítő csapásokat ugyanis az Isten mindig bűnök büntetéseképpen bocsátott a világra. Az őskorban megsokasult emberi gonoszságot özönvizzel törölte el; Sodoma és Gomora városok erkölcstelenségét emésztő tűzzel bosszúlta meg. De az is lehet, hogy nem büntetésül, hanem okulásul küldte a népekre a háborút az Örökkévaló. Hogy tanuljuk meg az által őt jobban félni és tisztelni; tanuljuk meg embertársainkat jobban megismerni és megszeretni. Tanuljuk meg embernek, testvérnek, hazafinak tekinteni a szegényt is, aki együtt küzd, együtt szenved most a hazáért a gazdaggal; együtt ontja vérét a szülőföld megvédelmezésében az előkelők és hatalmasok fiaival. Tanulják meg a házastársak, akik most ezer mértföldre vannak egymástól elszakítva, egymáshoz jobban ragaszkodni, egymást jobban megbecsülni. Tanulják meg a gyermekek, kiket a háború vihara letépett a szülei kebelről és messze idegenbe sodort, a szüléket jobban tisztelni, jobban szeretni. Tanuljuk meg mindnyájan, hogy a béke az Istennek legnagyobb áldása; azt eltaszítani, háborúval cserélni föl: esztelenség, öngyilkosság. Óh, ez a véres háború sok olyan dologra tanítja meg az embereket, amit háború nélkül soha meg nem tanultak volna. Drága tudomány, drága lecke ez; drága tandíjat fizettünk érte; de legalább bevésődik mélyen az elméinkbe, hogy soha többé el ne felejtsük.

Büntetésül, vagy okulásul, de mindenképen az Isten akaratából lett ez a dolog. Ezt mutatja ennek a keletkezése is. Mint a derült égből lecsapó villám, oly hirtelen,

oly váratlanul jött ez a háboru. Egy fejedelmi pár elmegy meglátogatni egyik tartományát: ki látott ebben valami gyanúsát, vagy veszedelmet? Senki sem. S ime, ennek a fejedelmi párnak a meggyilkolása, mint a szikra, lángba borította pár nap alatt az egész világot. Nem az Isten keze működött-e itt? Azután a háboruhoz csatlakozó természeteti csapások: előbb az árviz, majd a szárazság; az évről-évre tartó szűk termés, mely a háboru óta hazánkban, sőt az egész földön állandó lett, nem azt bizonyítják-e, hogy Isten keze az, amely most ránk nehezedett; hogy most haragjának egész súlyát éreztetni akarja a föld népeivel.

De ha Isten bocsátotta ránk ezt a veszedelmet, úgy le is veszi azt rólunk. Mint az özönviz után ismét kiszökött a föld és az égen föltűnt a szivárvány, az isteni békülésnek a jele; miként Sodoma és Gomora elpusztulása után még jobban virágoztak Kánaán városai s annak lakói: úgy végét szakítja Isten ennek a világdúló háborunak is, leereszti büntető kezét, hozzánk fordítja jóságos arcát.

2.

Illő azért, hogy a jelen szenvedéseit még egy kevés ideig béketűréssel viseljük; annyival is inkább, mert mások még sokkal többet szenvednek, mint mi.

Nem említem a katonákat, a mi hős fiainkat, hogy mit szenvednek ők már negyedik éve a harctéren. Hogy tűrnek hideget, meleget, esőt, hóvihart, éhséget és szomjúságot panasz nélkül. Hogy állják ki a pokloknak minden kínszenvedését a rájuk zuhanó gránátzapor és véres rohamok megsemmisítő fürgetegében. Ki tudná azt leírni vagy elbeszélni? Hanem csak azokat a szerencsétlen embe-
reket hozom föl, akiknek a lakóhelyük harctér volt; akiknek városain, falvain és határain átvonult a háboru zivartara. Mit kellett nekik tűrniök és szenvedniök az elmúlt évek alatt?

Galicia és Bukovina szerencsétlen lakosaira gondolok, erre a két határszéli tartományra, ahonnan a háboru kitörésekor éppen úgy elvitték a fiatalokat és

munkabíró férfiakat, mint mitőlünk. Az otthonn maradt tehetetlen asszonynépség és gyermekserég aztán átélte először a mi hadseregünknek az átvonulását, amely szintén nem nagyon kimélte, ami útjába esett; azután átszenvedte az orosz hódítás és pusztítás borzalmait, kik fölgyújtották falvaikat, kirabolták házaikat, elhajtották barmaikat, megbecstelenítették asszonyaikat és a mindenből kifosztott népet ott hagyták télviz idején élelem és ruházat nélkül az Isten szabad ege alatt. De mindez még nem volt elég! Jött a visszafoglalás, az oroszoknak a kiűzése s ekkor harmadszor is át kellett szenvednie a szegény nyomorúlt népnek a háboru minden félelmét és pusztítását.

Erdélyi testvéreinkre gondolok, akiket váratlanul, orozva ért a legvérengzőbb népnek a támadása; akik közül némelyeket a rétről a takarástól, másokat a szérüről a csépléstől, sok szegény tehetetlen asszonyt pedig a betegágyból kergetett el a vérszomjas ellenség betörése. Akik odahagyták hajlékaikat, jószágukat, minden vagyonukat; odahagyták a gazdag termést kazlakban és keresztekben s üres kézzel, a rajtok levő ruhában menekültek az ellenség halálordítása elől. Erdélyi magyar véreinkről beszélek, akik otthonn jóléthez és kényelemhez voltak szokva s arra szorútlak, hogy a mások kegyelemkenyerén éljenek; kiknek otthonn kényelmes házaik voltak s oda jutottak, hogy szétszórva, mint a polyva, az egész országban, kunyhókban, istállókban húzzák meg magukat, míg otthonn az ő házukat, gazdaságukat az ellenség égeti és pusztítja. Mi őhözajok képest még nem is szenvedtünk. Mert hogy a háboru negyedik évében nincs amivel világítsunk; nincs amivel ételünket s italunkat fűszerezzük, édesítsük; nincs, mint szeretnők, szép új ruhánk; nem tudunk könnyű szerrel sok szükséges iparcikkhez hozzájutni: ez nem szenvedés; ez csak a megszokott kényelemnek és élvezetnek a nélkülözése. Apáink, nagyapáink el tudtak lenni mindezek nélkül, amiknek a hiánya miatt mi panaszkodunk. Gondoljunk otthonaikból kizavart, mindenüktől kifosztott honfitársainkra s akkor elnémúl a panasz és zúgólódás ajkainkon, mert mi másokhoz képest még nem is szenvedtünk.

3.

De azért is béketűrőssel kell hordoznunk a háboru terhét és nyomorát, mert türelmünknek és kitartásunknak nagy jutalma leszen.

A háboru eseményei ugyanis azt mutatják, hogy ebben a nagy mérkőzésben a győzelem utoljára is a miénk lesz, akik eddig is mindig előnyben voltunk ellenségeink fölött; csak legyen bennünk kitartás a háboru végigharcolására. Már szétfoslott az a remény, amelyet ellenségeink eddig tápláltak, hogy ha fegyverrel nem is, de körülzárással, kiéheztetéssel minket megadásra kényszerítenek. Kévs ugyan, amit földünk ez évben termett, de takarékos-sággal, okos beosztással a kevés is megsokasodik kezeink között. Már nincsenek hiszékeny, nagyravágyó nemzetek, akiket pénzzel és fényes ígéretekkel magukhoz édesgesse-nek. Már nincs Európában több nép, amely magát meg-csalatni, vérpadra hurczoltatni engedje. Már integet a győ-zelem felénk s ennek a győzelemnek nagy jutalma leszen. Magyarország megijjodva, megerősödvé, hirnévvel és di-csőséggel koszorúzva kerül ki ebből a nagy küzdelemből. Amit a legnagyobb magyar csak remélt, beteljesedik, hogy Magyarország nem volt, hanem lesz.

Nem hódításra gondolok én, testvéreim; bár Magyar-orzágnak hősi küzdelme, nagyszerü vér- és pénzáldozata és a történelem után is joga volna hozzá, hogy Romániá-nak, Szerbiának, Boszniának egy része és Dalmácia is hazánkhoz csatoltassék; mert volt idő, mikor e tartomá-nyok mind hazánkhoz tartoztak és Nagy Lajos király alatt — mint a költő mondja — „magyar tenger vizében hunyt el észak, kelet, dél hulló csillaga.“ De hódításra én nem gondolok. Van nekünk már eddig is elég idegen nyelvű és nemzetiségű lakostársunk. Minek szaporítanók az ellen-séges, gyűlölködő, írigy nemzetiségek számát? De gondo-lok a győzelem után arra a nagy jutalomra, hogy a nem-zet, mely e haza határain belül lakik, eggyéforr nyelvben és érzelemben egy testté, egy lélekké. Hogy nem lesznek itt többé széthúzó s egymást gyűlölő nemzetiségek, de lesz egy egységes magyar nemzet, amelynek minden fia

Beszégek az O meggyógytalbansubjekt
Igaz, a maga a vizsgálatok de munkáján
ványa, működés. Hú II a ember helyén ellen
széinek inkább hátról.

515

Testvéreim! Mennél nemesebb a virág, annál több az ellensége a természetben. A sok válogatással megnevesített rózsá milyen kényes; megérzi a fagyot, ha a hőmérő nem mutatja is; pusztító rovarok szurdalják át édes, illatos, színes szirmaiát. Nem úgy a csipkerózsáét; az a legmeredekebb hegyormok peremén is kitarja virágkelyhét, tövi-seivel védi magát, gyökereivel kapaszkodik, furakodik a sovány, sziklás talajba . . .

Ilyen érzékeny, nemes virág a mi boldogságunk is. Messziről behozott növény az. Nem itt van hazája. Ide csak betelepítették. Talán az Éden, az elveszett, az eljárt-szott Éden volt az eredeti talaja, onnan hoztuk magunkkal s itt, e sivatagban nem tud erős gyökeret verni. Sok az ellensége.

Itt van mindjárt a bűn. Azután a változás, a halál. Tudom én, hogy ma nem elég népszerű a mi predikálásunk, míhelyt a bűnről szólunk. Valami elvont, szószéki eszmévé halványult az a mi szemeink előtt. Pedig csak a szemünk, az az erkölcsi, az a lelki szem hályogosodott be s azért látjuk elmosódottnak a bűnt. Ellenségünk nekünk, pedig mindig vele szövetezünk. Soha, még napjainkban sem volt olyan gonosz álszövetségesi, ellenség-leplező szövetezés az ellenünk fölvonult hadakozó államok között, mint az emberek és a bűn között. Ez a vak szövetség. Itt van velünk, bennünk, érette küzdünk és életünk árán szolgáljuk.

A mi boldogtalanságunkat pedig az a híven szolgált és halálig, halálosan hű szövetségesünk okozza. Vagy mi követünk el valami bűnt s akkor sír valaki, ha más nem, sír a mi Atyánk, kitől elfordultunk; vagy velünk követ el valaki bűnt s akkor mi sírunk. Óh Istenem! képzeletetek csak el, mi volna itt, ha a bűn csak egy félóra kieresztene a lelkeket az ó gonosz szövetségéből? Volna-e itt megcsalatott hűség, volna-e itt kifosztott, megrabolt bizonalom, volna-e elnyomott, letiprott erőtlenség, sírnának-e a szerencsétlenek, kiktől elfutott boldogságuk, mint lekéssett utasoktól elrobog a vonat . . . Ha a bűn nem volna, ásnák-e azt a tömérdek sírt ott künn a harcztérhez közel tekvő kis temetőben, melyeknek hideg hantjai annyi

+ Ha bűn nem volna, állnának a lelkesítők
vállalva vallományaik az általa felidőztek
frágilitásuk rosszán, jungsztalára s az
aldoratók hullái a meggyógytalbansubjekt
pennafos nyírók felől, aragórdóv vagy

forró vágyat, annyi égő sebet takarnak? Ha bűn nem volna, kicsoda féltene az apátlan árvákat, az anyátlan leánykákat, ha a szeretet, az a sokat predikált, de még többet megtagadott szeretet, mint mentő angyal, kiterjesztene fölöttük hatalmas, fehér szárnyát . . .

De itt tombol a gonoszság, mely a védteleneket üldözi, elnyeli, mint az elmaradt báránypusztai ordas. Amint a sok panasz fölcsapong az égre, amint a sok szorongatott fölkiált sírva, mint tűzvészkor a rohanva-futva jövő mentő oltó csapat kürtjele, úgy hat az Ur szava: a sírók megvigasztaltatnak.

Meg! Ebben a szent szervezetben, melyet az ő lelke éltet, a szeretettől áthatott lelkek közösségében, melyről az ő megértő apostola — Pál — írja: Ha szenved egy tag, vele együtt bánkódnak a többi tagok; ebben a lát-hatatlan templomban, melyet a szeretet épít meg a nemes szívekből s oltárán még e rémes vinar zúgása közben is égésben tartja a testvéri tudat, az emberszeretet szent tü-zét, itt, e szentélyben lehangol a kereszt, elmarad a mankó, begyógyul a seb, itt elmúl a sírás. Oh mi nagy, mi áldott vagy te, testvériség! Mi nagy vagy te, Krisztusunk, ki ezt hirdetted s mint a regebeli Prometheusz az égi tü-zet, lehoztad ez égi lángot, hogy körötte, a melegétől száradjon a könny, enyhüljön a seb, szelíd álomra szende-rüljön az üldözött lélek. Ne sírjatok szenvedő lelkek, itt a ti vigasztalástok! Él a szeretet. Él a Krisztus! ✕

De töröljétek meg könnyől ázott bús orcátokat ti is, kiknek reménye, öröme elröppent, mint a futó szélről kerg-etett virág; kik odaálltok a halál fekete kapujába s vár-jatok, zörgetve-kiáltozva várjátok eltűnt kedveseiteket. Mi volna a gyászoló sírókkal, ha Krisztus nem szólana nekik: Ne sírjatok . . . Mi volna, ha a halál nagy pusztításaira nem hintene csodás, mennyei ragyogást a hit, hogy van föltámadás.

Megmosolyogták e vigasztalást a nagyképü tudósok s lehetetlen mesének jelentették ki és ezzel elintézték. Si-vár mosoly csap át arcukon, midőn temetéseinknél erre a tárgyra, erre a csodás vigasztaló erejü gondolatra tér szavunk. Megálljatok csak! Mikor a mosoly sírásra keser-

*Sírva, búsulva, ő az édes anyja
szerelem: mi leg kellet, én édes any-
mórcsám!*

*Először a
szerelem,
mely nagy
szerelem,
de a szeretet
mely felel
hatalmasan
mennyi
minden
szerelem
szerelem*

vesedik, mikor ^{nyugalom} nyugodt nézésü szemük révetegen bámul maga elé, mintha rohanó folyóvizet látnának, azt a sötét vizet, melyen, mint fehér hattyuk a fekete tavon, alásiklik annyi élet, annyi szépség, óh, hogy fölemelik fejüket e szavakra: *Boldogok, akik sírnak . . .*

Ki tudja, mi jön túl a síron. Mi álmok jönnek a koporsó parnaján.

Csak egyet tudok: édes, szent vigasztalás a találkozás reménye. Az a kétséges, mégis vigasztaló „hátha“ ott van a lelkek mélyén s mint római templomok mélyén az örök mécs, akkor gyúl ki e gondolat, e sejtés, mikor leszáll az éj, a fekete éj . . . Óh, hogy ragyog e hit a temetők, a sötét temetők fölött.

*

Testvéreim! Közös a sorsunk. Akik ma sírnak, holnap vigasztalni fognak s akik ma vigasztalnak, holnap majd ők szomjaznak egy meleg, világos vigasztaló szóra. A fájdalom itt jár nyomunkban, mint a nagy hajókat követi a ragadozó halak serege.

Egyesüljünk s erősek leszünk. Ne legyen senki közöttünk, ki egyedül sír, mert nincs testvéri lélek, ki megértse panaszát.

Csak Krisztus lelke — a testvériség — éljen a lelkünkben s a boldogtalanok boldogokká, a sírók örvendzőkké lesznek, mert olyan a fájdalom, mint a sötétség: egy szikra is elég, hogy megszüntesse. Hát még Az hogyne űzné el, ki maga mondá: Én vagyok a világ világossága . . .

Óh, boldogok a sírók, mert él Krisztus, a vigasztaló Szeretet; él, éljen is örökké, a lelkünkben.

Amen.

DUSZIK LAJOS.

Fiedel!

*
 Hát, mert amiért verete hisszedet,
 Hát, mert örökösödés mindig—
 Hát, mert miért vagy?
 Hát, mert a szereleked való szere
bejött mindig?

NINCS ELHORDOZHATATLAN PRÓBA.

— Az utolsó harang levételekor. —

1. Kor. 10, 13.

K. T! Csüggeteg érzések között állunk az Ur tornácziban. Az áldozatok és próbák végtelennek tetsző sorában, miket reánk háborus napjaink hájítanak, mint különösen elszomorító, csüggesztő benyomás ül szívünkön utolsó harangunk elvitele. Elnémult a szép hármóniában zengő harangok szava tornyunkban s úgy tetszik most, midőn hiányzik a templomba hívó érczhangok vonzó melódiája, mintha szívünkben valami fájó üresség, valami betöltésre kívánczó vígasztalan pusztaság ülne, valami támasz után kívánczó, leverő árvaság érzete lenne urrá.

Nem az anyaghoz ragaszkodó önzés fájdalma s nem a külsőségek rabjául szegődött lélek sajnálkozása ez, mely az elvitt harangokban a földi értéket, a pénzbe kerülő mesteri alkotás megsemmisültét siratja. Magasabb eszmék világába kapcsolódik bele lelkünkben az eltávozott utolsó harang bucsuja nyomán föllépő fájdalom. Két ideál, bensőnknek két magasztos érzése egymással ellentétbe lép, harczot vivnak és harczuknak szenvedő tere a mi szívünk. Az egyikben a keresztyén tusakodik, a másokban a honfi. A vallásos érzület, Istenünk tiszteletének szentsége s az ő tiszteletének szolgálatában álló eszközökhöz való ragaszkodás; másfelől az ellenségtől ostromolt haza védelmének szent kötelessége s a hazáért mindent áldozni kész honfiúi érzés parancsszava erős tusát folytatnak mibennünk.

Szerelmetesek az Urnak hajlékai s e hajlékokba hívó harangok is. De szent a hazaszeretet érzése is, melynek jegyében a Jerusálemet sirató Istenember könnyei omlot-

tak. S ime, az élőket hívogató, halottakat siratgató harangok félelmes, dörgő hangu, halált szóró, emberpusztító eszközökké válnak!

Döbbenetes e szomorú ténynek ilyen értelmű fölvetése. De megnyugtatóbb lesz, ha azt mondjuk: az istentiszteleti külső eszközök és ékességek nem biztosítói s nem hordozói hitünknek s ezek nélkül megmaradhat mi közöttünk Istenünknek lélekben és igazságban való tisztelete; de nemzetünk nem maradhatna meg Istenadta földjén a vérszomjas ellenségektől védelmi eszközök és fegyverek hiányában.

K. T! Lelki tusánkban összemérve gyöngé emberi erőnket azokkal az óriási föladatokkal, melyek több mint három évi véres védelmünk után még mindig megoldatlanul tátognak előttünk, emberi erő fölött valónak látszik az, amit szenvednünk kell s minden lehetőséget és képességet meghaladónak, amivel szemben állunk. Különösen elborítja lelkünket ez a gondolat annak tapasztalásánál, hogy ime már Istenünk tiszteletére állított harangjainkat is bele kellett dobnunk a háboru mindent elnyelő molochjának olvasztó kohójába s tornyunkben ez a síri csend e gonosz időknek sokkal ijesztőbb predikátora, mint a háttárainkon túl vadul fölhangzó harci láрма.

De éppen lelki tusánknak ez az a forrpontja, ahol nekünk segítő gondolat érkezik a Pál apostol gazdag lelkéből származó biztatásban. *Nem egyéb, hanem csak emberi kísértés esett rajtatok; de hű az Isten, aki nem hágy titeket feljebb kísértetni, mint elszenvedhetitek; sőt a kísértéssel egyetemben a kimenekedést is megadja majd, hogy elszenvedhessétek.* E szavak a belül pártos és viszálgató s kívülről üldözött korinthusi keresztyéneknek szóltak. S az apostol a múlt példáival bizonyít. Szólanak ezek nekünk is. S mi is tanuljuk meg a multból, hogy *csak emberi kísértések esnek rajtunk, miket elszenvedhetünk és a gondviselő Isten ad kimenekedést.*

1.

A korinthusiak egyházi életében nem volt kellő összhang. Pál, Apollós meg Kéfás tanításai fölött vitáztak és

versengettek. Ezért kérdi szemrehányóan az apostol levele első részében: *Vajjon részekre osztatott-e a Krisztus?* A czélt tévesztő és félrevezető bölcselkedés kísértéséhez többrendbeli bűnök kísértése is csatlakozott. A bálványozás, paráznaság, békételen zúgolódás. Mindezek a gyülekezet legjobbjait is erősen kísértették.

Pál a pusztában vándorló zsidók példájával inti őket. Azok sok próbán és kísértésen mentek át. A szolgalelkűek, az Egyiptomba visszavágyó bálványozók, elhullottak s Isten nem engedé őket a Kanaán birtokába; de az Ur tiszteletében erős és minden pusztai viszontagságot bizalommal végig tűrt nemzetség az ígélet földének boldog lakója lett.

Mi is a széthuzás, az egyenetlenség s a nehéz kísértések kálváriáját járjuk. Mert bár egység és összhang látszik az ellenségeink ellen összeforrt erők közös védelmében odakünn a halál mezőin, de itt bent a politikai pártviszályok, a kenyéririgység-szülte lázadó zúgolódás, az egymásra fenekedés, az isteni gondviselés hitében való ingadozás, az egyházi élet lazultsága mind nehéz próbák, súlyos kísértések, mintha csak az időknék vége közelednék hozzánk, melyben nagy sulya van az apostoli intésnek: *Aki azt hiszi, hogy áll, meglássa, hogy el ne essék!*

Ámde e kísértések és próbák ma is csak azok előtt látszanak elhordozhatatlanoknak, akiknek hitük gyenge, homályos, ingadozó, vagy éppen hiányzik is s a súlyos próbákat a véletlen kedvezőtlen játékainak tekintik s azok mögött nem keresnek kormányzó erőt, öntudatosan működő, célra dolgozó élő valóságot s e vígasztalan tévelygés homályában a nagy szenvedéseket az emberi erő határán tulmenőknek mondják.

Háborus szenvedéseink ezrével termik és hozzák nyilvánosságra a lelkek efajta gondolatait: Sohasem lesz már ennek vége! Nem bírjuk ezt ki! Éhen hal meg az emberiség! Nincs gondviselés! Különben miért hagyta el az embervilágot? Ellenünk van az ég és az egész föld! Ime, a torony ékességei, a harangok is elpusztulnak! Hogy engedheti ezt meg az Isten? E világégés erőnk fölött való! Jobb volna már, ha minden elpusztulna!

De a hívő lélek is megkeseredik. Keserve azonban

a lelki élet mezején dúló pusztulást sítatja s más hangokba tör ki. A zsoltáríró mélységes bánata zokog ajkairól (Zsolt. 42.): *Könyhullatásom kenyerem éjjel és nappal, mikor mindennap azt mondják nekem: Hol van a te Istened?*

Boldogtalan embervilág! Hozzád szól az apostol. Ébredj! *Nem egyéb, hanem csak emberi kísértés esett rajtatok.* Ami volt, ugyanaz, ami ezután is leszen s ami most van, ezelőtt is volt. Semmi sincs új dolog a nap alatt.

Végig forgassam-é nemzetünk történelmének véres lapjait? Kimutassam-é, hogy emberöltő alig volt háboru nélkül. Véres összeütközések útja az emberiség fejlődésének ösvénye.

A sajói, mohácsi, világosi gyászydőket mind túlélte e maroknyi nemzet, mert Isten sohasem kísértette feljebb, csak amennyire elszenvedheté.

A harangok hadi szolgálatba állítása szintén nem új dolog. Az anyyi vérrel szentelt Székelyföld harangjai 1849-ben már ellenség felé szórták a halált, midőn a híres székely vezér, Gábor Áron, azokból önteté ágyuit. Óh, az a nemzedék, midőn a tulnyomó erő alatt összeroppant, kimondhatatlan keserveket túrt el s mégis rájött annak igazságára, hogy hű az Isten, aki nem hagy feljebb kísértetni, hanem csak amint elszenvedhetjük.

2.

De hosszasan szenvedni egyedül csak annak az egy tudatnak az ereje alatt, hogy ezt a szenvedést hordozni bírjuk, még nem elég; mert abban semmi vígasz nincs, hogy a kereszt alatt ugyan még nem roskadtunk le, de a Golgota útja végeláthatatlan.

A vígasz és remény abból származik, ha tudjuk, hogy a szenvedésektől teljesen meg is szabadulunk.

Pál apostol így szól: *Sőt a kísértéssel egyetemben a kimenekedést is megadja majd, hogy elszenvedhessétek.* Azért adja meg, hogy elszenvedhessétek, mert a szabadulás előzetes reménye nélkül talán el sem tudnátok azt szenvedni. Ime a kísértések közt ingadozó korinthus-

belieket így emeli az apostol a hitéletnek magasabb nézőpontjára.

E szavak reánk is vigaszteljesek. Mert a kísértés az igazság próbája s a kimenekedés a kísértéssel egyetemben adatik. Ne szálljatok el figyelmetlen fölületességgel e gondolat fölött! Mi a ti kísértétek? Az igaz ügy próbája. Erőpróba a magasabb javakért. Szenvedés a tántoríthatatlanság bebizonyosodásáért. Fájó bizonyágtétel cselekedetekben a lélek egyenes, őszinte meggyőződéséért. Vigyázz! Nem minden szenvedés a kísértés jegyében folyik. A testvérgyilkos Kain bujdosása, Nabukodonozor megaláztatása, Judás lelki mardosása nem kísértés, hanem bűnhődés. Kisértést nem a bűnbemerült szenved, hanem az igaz s a kísértésben elbukottak további szenvedése már bűnhődés, melyből kimenekedés nincs.

Isten a kimenekedést nem csodák útján adja, mint egykor Dánielnek, vagy amaz égő kemenczébe hurczolt férfiaknak. Lelketekben van annak alapja, csirája, biztosítéka; magában az igazság érzetében s az ebből táplálkozó végtelen türelemben és kitartásban. Aki mindig csak emberi gyöngeségeire hivatkozik s a szenvedések háritója csak a gyöngé test, vallásos és istenes lélek nélkül: elhiszem, hogy annak a próbák hosszú útja megjárhatatlan; de akiben az igazságérzettel összeforrt hit s Istenben vetett bizalom él: az megáll, mint Ésaiás mondja: *Akik az Urban biznak, erejük megujul, szárnyra kelnek, mint a saskeselyűk, futnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el!* A kísértések napjaiban azonban az igazságérzet ne változzék át önhittséggé sem. Bűnösök vagyunk mi is. Az évezredes széthuzás, az egymás terhének igája elől való bujkálás, a vallásos közöny és sok más bűneink mind méltók Isten dorgálására. De az Isten kegyelmének és szabadításának hite tartja erőnket s a zsolttáríróval így fohászkodunk: *Miért csüggedsz el lelkem énbennem? Bizzál Istenben, mert még én neki hálát adok az ő orczájának szabadításáért!*

A gyermekeit fenyegető atyai vessző dorgálása csak addig tart, míg a próbákat szenvedő engedetlen fiak szeméből az alázatosság könye nem csorog. A pusztító, de

egyszersmind tisztító vihar csak addig zúg, míg tiszta nem lesz a füledt levegő. Azután majd az atyai jókedv napja mosolyog ránk s a kimenekedés révpartja int felénk.

Szükség, hogy legyenek e világon botránkozások, mondja Krisztus; mert az igaz ügynek mindig vannak ellenségei; de védői is s így folytonos háborúság e világ élete. *De jaj azoknak, akik által e botránkozások lesznek!* E szavak rémítő ítéletet tartalmaznak azoknak, akik most ez égő világot fölgyújtották.

Fiaidat áldozó, inséggel, nélkülözéssel is helytálló s harangjaidat vérző szívvel vérmezőkre küldő nemzetem, tőrj és remélj! A kísértéssel kapcsolatos a kimenekedés. A mult és jelen vérbe mártott fegyverekkel s ágyukká vált harangokkal tanít az igazságra, hogy nincs elhordozhatatlan próba. Azért csendesedjék háborgó lelketek, béküljenek össze abban a honfi és a keresztyén érzései. A kísértések rémóráit virrasztó vigyázók rendületlenül álljanak az őrtornyokban, a nemzet és az anyaszentegyház bástyáin s az alázuhant harangok helyett virrasszon azokban a nemzeti összetartás szelleme.

Összhangra tanítottak eltűnt harangjaink. Emlékük éljen gyülekezetünk összhangjában s az emberi kísértésekkel szemben mindenha megálló keresztyén türelemben. Várjuk bizalommal az Ur jókedvének esztendejét s orczájának szabadítását, ama boldogabb napokat, amikor a harci fegyverekből kaszákat és kapákat kovácsolnak, az ágyuk csövei ismét harangokká válnak s egyházunk tornyában ismét uj harangok csendülnek meg s uj énekre, uj imára hívnak. Akkor örülni fog Sionnak hegye és ujjonganak Juda leányai a te ítéletedért s ezt mondják: *Bizony ez az Isten a mi Istenünk* mindörökké; ő vezet minket mindhalálig!

Amen.

MOLNÁR VINCZE.

KERESSÉTEK AZ URAT!

— Vasárnapi. —

Ésa. 55, 6—11.

Egy rövid szempillantásig elhagytalak és nagy irgalmassággal egybegyűjtlek; búsulásom felbuzdultában elrejtém orczámat egy pillantásig előled és örök irgalmassággal könyörülök rajtad. Így szól az Ur Ésaías proféta által (54, 7. 8.). E szerint vannak időszakok, mikor gyarló hitünk, gyöngye szemünk nem látja az Istent; mikor úgy tetszik, mintha elhagyott volna s búsulásában elrejtette volna előlünk orczáját. Sokak előtt ilyennek látszik ez a mostani időszak is, midőn a nyomorúságoknak habjai zúgva hömpölyögnek s a nagy összekavarodásban, öldöklő vérontásban nehéz fölismerni a világokat kormányzó bölcs Isten kezét; az életegünket borító sötét felhők mögött, a szemeinkből patakzó könnyeken keresztül nehéz meglátni az ő irgalmas tekintetét . . . *Búsulásom felbuzdultában elrejtém orczámat egy pillantásig.* Viszont azt hirdetik e szavak, hogy az Isten mégis ott van a világi nyomorúságoknak legrettenetesebb hullámzásai között is; csak a világ sok bűne, romlottsága miatt elrejtette orczáját egy pillantásig. De micsoda ez a rövid szempillantás az ő nagy és örök irgalmasságához képest, melylyel övéit egybegyűjti s rajtok könyörül? Elenyésző, észrevehetetlen csekélység, mely csak a mi araszniai létünkhöz mérten látszik hosszúnak.

Alig van a világon ember, aki el ne mondhatná egyszer vagy másszor magáról: Búsulásában elrejté az Ur az ő orczáját előlem; elfordult tőlem jóvoltával, kegyelmével. Ma talán több az ilyen, mint máskor; ma százan sóhaj-

tanak ott, ahol máskor egy szív kesergett; s egyesek, családok helyett egész népek és nemzetek búsulnak gyászba öltözöttek. De mindig volt idő, mikor úgy látszott, hogy az ember hiába keresi az Istent. Pedig ő mindenha itt van, csak mi nem látjuk. Rövidlátásunkban azt hisszük ugyan, hogy ő fordult el tőlünk; mint ahogy gyarló, érzéki szemeinkkel a napot látjuk mozogni a föld körül. Holott a nap áll s a földdel együtt mi forgunk körülötte; hasonlóképen az isteni jóságnak és irgalmasságnak a napja is állandó s amikor úgy látszik is, nem ő fordul el tőlünk, hanem mi fordulunk, mi távozunk el tőle. Az ó-szövetség evangélistája tehát *emberi módon* (Róm. 6, 19.), a mi fölfogásunkhoz alkalmazkodva szól, midőn az Isten orczájának elrejtéséről beszél. Mert hiszen közel ő hozzánk mindig; ám mi vagyunk sokszor távol tőle. Éppen azért, ha az Istent meglátni s megtalálni akarjuk, nem arra van szükség, hogy ő hajoljon mihozzánk; hanem inkább, hogy mi térjünk hozzá. Hogy mi keressük őt. Erre int szent leczkénk is a fölhívással: *Keressétek az Urat, amig megtalálható.*

1. *Miképen kell nekünk az Istent keresnünk, hogy megtalálhassuk?*

2. *Mi eredménye lesz ránk nézve annak, ha őt megtaláljuk?*

1.

Keressétek az Urat, amig megtalálható, hívjátok őt segítségül, amig közel van. Nincs talán senki, akinek szívében visszhangot ne keltenének ezek a szavak. Mint az Izrael és Juda fiairól mondja Jeremiás proféta: mi is sírva jövünk-megyünk s keressük, hívjuk az Urat, a mi Istenünket (50, 4.). De úgy látszik, hiába. Hull a vér, omlik a köny, zokog a szív, reszket a kéz; de az ég mintha teljesen süket és érzéketlen volna: nem nyílik meg a tömérdek kérdés előtt; a sok keresés ellenére sem találjuk az Istent, hogy rajtunk segítene s könyörülne. Pedig maga Jézus is azzal biztat: *Kérjétek és adatik néktek; keressétek és találtok* (Máté 7, 7.). Nem az Üdvözítő szava teljesül rajtunk, hanem Jakab mondása: *Kérjétek*

de nem kapjátok (Jak. 4, 3.). Miért, óh miért? kérdik síránkozva s csüggedezve ezerek meg ezerek. Az apostol egyszerű választ ad, amidőn így folytatja: *mert nem jól kéritek*. Reánk is áll ez! Nem jól kérjük, nem jól keresük az Urat, azért nem találjuk. Hogyan kell hát őt keresnünk? Ésaiás proféta e kérdésre azt feleli: *Hagyja el a gonosz az ő útát és a bűnös férjü gondolatait és térjen az Urhoz*. Az Isten keresésének egyik föltétele e szerint a megtérés, az őszinte, mély bűnbánat.

Az Istenhez vezető út a tökéletesség útja (Máté 5, 48.). Mennél inkább tökéletesedik valaki, annál jobban megközelíti az Istent, annál tisztábban látja s érti az ő szándékait és gondolatait. A tökéletesség azonban nem valami befejezett állapot reánk, gyarló halandókra nézve; hanem magaslat, amely felé egész életünkön át törekednünk s haladnunk kell. Erre a magaslatra vezető útnak első lépcsője a bűnbánat. Azért hangsúlyozza Luther is 95 tételének az élén, mintegy alapvető gondolatként: „A mi Urunk és Mesterünk, a Jézus Krisztus, mikor azt mondja: *Térjetez meg, mert elközelített a mennyeknek országa*, azt akarja, hogy a hívek egész élete folytonos megtérés, bűnbánat legyen.“ Mert a bűn olyan óriási teher, hogy azzal arra a különben is fárasztó magaslatra, mely legfőbb cél gyanánt áll előttünk, feljutni lehetetlen. A bűn lefelé, a mélységbe, az ingoványba von, mint az úszót a víz mélyén lappangó hinár; ez okért, aki Istent keresi, aki a tökéletesség magaslatára akar fölemelkedni, az mindenek előtt bűneitől törekedjék szabadulni, vagyis *térjen az Urhoz*.

De éppen ez hiányzik igen sok ember istenkeresésében manapság. Az Istent keresők száma miatt nem panaszkodhatunk; hanem annál inkább amiatt, hogy kevés helyen találjuk azt az igaz keresési módot, amire a proféta tanít. Mert látok és láthatok ti is kesergést és könyhullást eleget; azonban a sok köny között ott van-e a bűnbánat könye is? Szállnak az imádságok otthonn, a titkos kamrában, itt, az Ur házában s messze, a háboru dörgő viharában; de az ajkak imájába belevegyül-e a szív bűnbánatának szava? Látok kéztördelést, haragtól ökölbe szo-

rított, vagy fájdalomtól összekulcsolt kezeket; de kezét, mely bűneinek tudatában mellét verje, láthatunk-e? Avagy azt mondod talán: nincs mit elhagynom, nincs mit megbánnom!? Óh, ha bünt akarsz látni, nem szükség nagyító üveget elővenned, az önhittség kicsinyítő üvegén át nézve is találsz eleget. Ha az Isten igéjének világával bevilágíthatnánk a szívekbe, mennyi gonosz gondolatot, nemtelen haragot, irigységet találhatnánk ott. A házak négy fala mennyi romlottságot, mennyi megbánni, elhagyni valót rejteget. Az ékes ruhák, a külső fény és csillogás mennyi megdöbbenőt, sokszor visszataszítót, megvetendőt takarnak! Ezek a nehéz napok tehát legyenek ne csak a kesergésnek, hanem a töredelemnek, a bűnbánatnak napjai is. *Hagyja el a gonosz az ő útát és a bűnös férfit gondolatait és térjen az Urhoz.*

Az Isten keresésének bűnösségünk mellett nagy akadály a még az, hogy céljait nem értjük, útait nem ismerjük s éppen azért nem tudunk végzésein megnyugodni. Mi ugyanis mindent emberi mértékkel mérünk porszemnyi létünk, gyarló értelmünk szerint; míg ő örök bölcseséggel kormányoz, mit a por föl nem foghat. Mi olyan Istent szeretnénk, aki teljesen kedvünk, óhajunk szerint cselekszik: úgy áld, vagy büntet, amint mi kívánjuk; úgy ragyogtatja napját s hullatja az ég harmatát, amint mi kérjük. Azt akarnók, hogy Isten a mi gondolatainkhoz és tetszésünkhöz alkalmazkodjék; hogy a mi rövidlátó, véges eszünkhöz szabja az ő végéremehetetlen útait és intézkedéseit. Pedig *nem az én gondolataim a ti gondolataitok és nem a ti útaitok az én útaim, így szól az Ur. Mert amint magasabbak az egek a földnél, akképen magasabbak az én útaim útaitoknál és gondolataim gondolataitoknál.* Miért is Istenhez nem az ő útainak gáncsolása, nem a nekünk nem tetsző dolgok miatt való zúgolódás és panasz vezet, hanem a megnyugvás. Aki a nagy, az örök mindenséget kormányozza, az nem alkalmazkodhatik egy ember akaratához. Még az ő egyszülött Fiának is meg kellett hajolnia akarata előtt. Amint ő megnyugodott s megnyugodva hittelt imádkozott: *Ne az én akaratom, hanem a tiéd legyen* (Luk. 22, 42.), nyugodjunk

meg mi is, imádkozzunk így mi is. Tudom, hogy midőn a szenvedés keresztje alatt roskadozunk s legkedvesebbeinket siratjuk, nem könnyü ez. De ne feledjük, Jézus akkor volt leginkább Isten Fia, akkor bizonyította meg legszebben, hogy Istent atyjának hiszi és vallja, mikor így imádkozott. Ha Istenben mi is atyát keresünk, aki örök irgalmasságával nevel, vezet az üdvösség hona felé: úgy ezt az atyát csak akkor tudjuk s fogjuk megtalálni, ha mi is megnyugszunk akarátán, habár kereszttel látogat is.

Őszinte bűnbánat és hitből származó csöndes megnyugvás: ez a két fő kelléke tehát az Isten igaz keresésének.

2.

S mi az eredménye ránk nézve annak, ha őt megtaláljuk?

Jézus azt mondja: *Ha valaki szeret engem, megtartja az én beszédemet: és az én Atyám szereti azt, és ahhoz megyünk és annál lakozunk (Ján. 14, 23).*

Ahol az Isten igéje, ott lakozik tehát maga az Isten is; s viszont Isten jelenléte az ő beszédében és az abból folyó áldásokban lesz nyilvánvalóvá az emberek között. Mi a bűnbánat és megnyugvás által emelkedünk föl Istenhez; Isten pedig az ő igéje, beszéde által száll le kegyelmével hozzánk. Az isteni jóságnak és irgalmasságnak bőség-szarúja s levezető csöve: az ige. Azért aki az Istent megtalálta, az annak eredményét és hasznát az Isten beszédének munkáiban, önmagára való áldásos hatásaiban ismerheti föl.

Ebben látja az Isten keresésének és megtalálásának üdvös voltát Ésaiás próféta is, midőn a fölolvastott szent igékben így szól: *Mint leszáll az eső és a hó az égből és oda vissza nem tér, hanem megöntözi a földet . . . így lesz az én beszédem, amely számból kimegy.* Mennyi sóhaj, mennyi panasz hangzott az idei tavasz és nyár folyamán a nagy szárazság miatt; s midőn az egek csatornái megeredtek és jótékony esőcseppekkel öntözték meg mezeinket, mint éledt föl egyszerre minden: növény, állat, ember. Amint az ég harmata a földet, úgy üdíti föl Istennek beszéde a lankadó, bágyadt szívet; úgy frissíti föl annak fonnyadó reményvirágait. S hány szívet találunk

ilyent a mai időkben!? Nemcsak mezeinket égette kopárrá a nyári nap rekkenő forrósága, hanem a szívekben is egymás után hervasztja, perzseli le a ránk szakadt szen-szenvedések és nyomorúságok tikkasztó heve a bizalomnak, hitnek gyöngé hajtásait s fakadó rügyeit. Sokaknak a szíve olyan, mint a kiégett, kiszáradt mező: nem találni benne egyetlen zöld fűszálat; csak sivárság, lehangoltság, szomorú csüggedés, amerre a szem tekint. Nem is lesz ez másként mindaddig, míg a szívek meg nem nyílnak az Isten beszéde előtt; míg ama mennyei harmat meg nem áztatja és föl nem éleszti azokat. Mert ha a forróságtól elepedt növény is onnan felülről, az égből kapja a megújulást és virulást: mennyivel inkább a lankadó, csüggeteg szív! Hulljon azért, óh hulljon, Uram, mint harmat, a te beszéded (5. Móz. 32, 2.); és *szálljon alá, mint az eső a rétre, mint a zápor, amely megöntözi a földet* (Zsolt. 72, 6.), hogy üdítse föl a nyomorúságok tüzétől kopárrá égett, kiaszott szíveket!

Az eső azonban nemcsak megöntözi a földet; ez csak a közvetlen eredmény; a belőle folyó és nagyobbik haszon, áldás az, hogy *termővé, gyümölcsözővé teszi azt és magot ad a magvetőnek és kenyeret ad az éhezőknek*. Hasonlóképen az Isten beszéde is. Amily szükséges a föld terméséhez és gyümölcsözéséhez a természeti világban az eső: oly szükséges az erkölcsi világban a lélek gyümölcsseinek kifejlődéséhez és megérleléséhez az Isten ígéje. S mik a Léleknek e gyümölcssei? Pál apostol szerint: *Szeretet, öröm, békesség, béketűrés, szívesség, jóság, hűség, szelidség, mértékletesség* (Gal. 5, 22.). Ime, mintha mindmegannyi idegen, messze égövi, előttünk csak hirtől és névről ismert gyümölcs volna! Hiszen mi mindennek éppen az ellenkezőjét látjuk: gyűlöletet, fájdalmat, háborúságot, zugolódást, szívtelenséget, gonoszságot, álnokságot, kegyetlenkedést, kicsapongást. Más szóval: a Lélek gyümölcssei helyett a test visszataszító cselekedeteit, amelyekből már borzad, iszonyodik ugyan az emberiség jobbik része, de amelyeknek zűrzavarából a kivezető utat még nem sikerült neki megtalálni. Népgyűléseken, nemzetközi kongresszusokon, szocialista értekezleteken folyik a sok szó; de hiába.

Sötétben való tapogatózásnak bizonyul minden emberi igyekezet, ha az Istent kifelejtí számításából s nem az ő beszédéből várja a megújulást, a nagy fordulatot. Istent kell nekünk előbb keresnünk, megtalálnunk és keblünkbe fogadnunk, akkor aztán majd az ő igéjének bennünk munkáló ereje által birtokába jutunk a Lélek amaz óhajtott gyümölcszeinek: a szeretetnek, örömmel s békességnek. Mert amiként az eső teszi termővé és gyümölcsözővé a földet: úgy az Istennek beszéde, ez a lelki harmat, teszi a jó, nemes és szép iránt fogékonnyá, a Lélek gyümölcszeinek termésére képessé a szívet s általuk széppé, tartalmassá, szerencsésé és boldoggá az életet. Mint maga az Ur mondja: *Az én beszédem, amely számból kimegy, nem tér hozzám üresen, hanem megcselekszi, amit akarok és szerencsés lesz ott, ahová küldöttem.*

Hozzád is küldi, neked is hirdeti és hirdetteti Isten az ő beszédét. S mégis panaszkodol, mégis szerencsétlennek érzed magadat? Vajjon nem azért-é, hogy üresen tér hozzá tőled az? Noé galambja addig tért csak vissza a bárkába, míg nem talált lábainak nyugvóhelyét (1. Móz. 8, 9.), ahova leszálljon és fészket rakjon. Az Isten igéje is csak onnan tér üresen vissza, ahol nem nyílik meg szállásául a szív. Keresd hát az Istent, fogadd és zárd szívedbe beszédét; mert bár veszíts mindent, ha Istent megtaláltad s életedet az ő beszédére alapítod: szerencsés és boldog lész. Egy görög tudós (Archimedes), midőn híres természettani tételét föltalálta, újjongva s boldogan hirdette útca-hosszat: „Megtaláltam! Megtaláltam!” András a Jézussal való találkozás után túlaradó örömmel ujságotja testvérének, Simonnak: *Megtaláltuk a Messiát* (Ján, 2, 42.). A mi örömünk szerencsénk és boldogságunk akkor lesz teljes, ha elmondhatjuk: Megtaláltuk az Urat!

Amen.

KISS SAMU.

A HIT EREJE.

— Vasárnapi. —

Csel. 16, 25—31.

Mikor reng a föld, rom és pusztulás van mindenütt, az összeomló világ ábrázata vigasztalan képet mutat, mint Noé idejében: a kétségbeeséssel küzködő lelkek az utolsó árboczhoz, a hithez menekülnek. A hithez, mely azzal biztatja őket, hogy a föld háborgása megszűnik, a romok fölött új élet támad, az összeomlással fenyegető világ ábrázata megint fényre derül. A hit bizalma ez az Isten hatalmában, megtartó erejében.

Mi is csak itt találhatunk menedéket, atyámfiai! ha a már több mint három esztendő óta égő, háborgó világ borzalmai fölött vigasztalást keres meggyötört lelkünk. Nincs másutt menekvés, mikor lelki és anyagi javainkat már-már elpusztítva látjuk, az inség rémei fenyegetően merednek elénk és a megveszett erkölcsök nyomán vigan burjánzanak a bűnözésnek, emberi gonoszságnak száz- meg százféle megnyilvánulásai.

Ide, ide a hithez jöjjetek, ti kétségbeesett, fájdalmas lelkek, kiket megrendített az élet visszásságainak szemlélete. A fölolvastott történet, mely a hit megtartó erejét mutatja meg előttünk, titeket is megbiztat, hogy a mai világháborgásnak is vége lesz s bármilyen kilátástalannak tűnjék is föl a világ megváltozása, a szabadulásra való útat mindig nyitva tartja számunkra az isteni gondviselés jósága és bölcsesége.

A történet Pál apostol nevéhez és működéséhez fűződik, amikor második térítői útjában fáradalmi hűséges osztályosával, Silással együtt Filippiben hirdette az evan-

géliomot. A jövendőmondás betegségéből meggyógyítván egy leányt, kinek jövendölési tudományát nemtelen üzerek pénzkeresésre és emberek ámitására használták föl, a jövedelemforrásukat vesztett kereskedők föllázították ellenök a népet, úgy jellemezvén őket, mint akiknek háboruság- és zenebona-szerzésben telik kedvök. A könnyen félreve-zethető nép hitt nekik s miután Istennek két emberét megvesszőzték, megkötözve börtönbe vetették őket, *megparan-csolván a tömlöcztartónak, hogy gondosan őrizze őket.*

A fölolvastott igék már a börtönbe vezetnek el min- ket, hol Pál és Silás ajkairól megzendülni halljuk az isten- dicsérő szent énekeket. Ne féljünk belépni a fogoly apos- tol börtönébe, atyámfiai! Meg ne rettentsen minket annak sötétsége; ne szégyeneljük azokat a sebhelyeket, amelyek- kel Isten eme szent emberének teste borítva van. Azok a sebhelyek ékesen szóló hirdetői az ő lángbuzgalmának, béketúrásának; a szívéből feltörő ének és imádság rendü- letlen hitének bizonyága, amely hit tevékenyen működik még a börtön homályában is, midőn lelkeket hódít és szül újjá. Az a hit hitet teremt másokban is s midőn a remegő bűnös kétségbeesetten kérdi: *Mit kell nékem cselekednem, hogy idvezüljek?* ezt válaszolja neki: *Higyj az Ur Jézus Krisztusban!*

Fölemelő tanuság rejlik ez igékben s édes megnyug- vással tölti el szívünket különösen a mai szomorú idők- ben, mikor mindenfelől szorongatnak minket a halálnak kötelei és megtartatásunkért esengünk. Azt az igazságot lát- juk itt bebizonyítva, hogy az evangéliom még a börtön mélységét is bevilágítja s itt is érezteti hódító hatalmát. Mutatja ezt

*a fogoly Pál erős hite és nyugodt lelkiismerete;
börtöne örének kétségbeesése és megtérése.*

1.

Pál és Silás tehát imádkoznak a börtönben. A ma- gány, az éj csöndje csak fokozza buzgóságukat. Szenvedő szívök érzi a vigasztalás szükségét s miben találhatnák meg azt inkább, mint az imádságban!? Az éj, a csönd különö- sen alkalmas az imádkozásra. Mikor elpihennek a napi gon-

dok és szemeinket kerüli még az álom, akkor beszélhetjük ki magunkat legjobban Istenünkkel.

A börtön sötétsége veszi őket körül; kezeiken s lábikaikon nehéz lánczokat zörgetnek s mégis imádkoznak. Imádó érzelmeiket nem tartóztatja vissza az, hogy gonosztevők módjára börtönbe vannak zárva. Talán tudják, hogy nem a hely szenteli meg az embert, hanem az ember szenteli meg a helyet. A börtön is templommá lesz, a pokol is mennyországgá változik, ha az Istenben bízó és hívő szív ott tárja föl Istene előtt hálával telt keblének érzelmeit; s viszont a templom is börtön, a mennyország is pokol az istentelen előtt, mert önlelkében hordozza a kárhozatot. A Sátán az Ur előtt is csak Sátán, Judás a Krisztus iskolájában is csak Judás. Illyés pedig a barlangba rejtőzve is az Ur profétája, Pál és Silás megostoroztatva, börtönbe zárva is az Urnak apostolai.

Mikor ott látom őket megkötözött, összetört tagokkal; mikor megrendülve hallom ajkaikon a szent zsolozsmát; mikor látni vélem imádságra összekulcsolt lánczos kezeiket: akkor, atyámfiai! csodálnom, csodálnunk kell azt az erős hitet, azt a nyugodt lelkiismeretet, mely leroskadni nem engedi őket az Ur látogató kezének csapásai alatt, hanem inkább örülni látszik a szenvedéseknek. Csodálnunk kell azt a mélységes hitet, amely egy pillanatra sem csügged el és amely nem kételkedik az isteni gondviselésben, az Ur szabadító hatalmában. Érzik az ószövetség költőkirálya ama szavainak igazságát: *Hivj segítségül engem a nyomoruság idején, én megszabadítlak téged* (Zsolt. 50, 15.). És e hit felövezi őket bátorsággal, megedzi lelküket a küzdelemre s nagy bizalommal kesergik el panaszaikat az Ur előtt éneklésekben, imádságokban.

Igy imádkozik, így könyörög az erős hitű, a nyugodt lelkiismeretű ember, aki szívét a szent Lélek élő templomává akarja szentelni, az élet bármely változó körülményei között. Ott látja maga előtt Jézust, aki isteni evangéliomának erejével támogatja az ő nagy erőtlenségét és a Megváltója kegyelmébe vetett hit megtanítja imádkozni még akkor is, ha akár ott lenne Pállal és Silással a börtönben, akár Dáviddal a vizeknek mélységeiben, akár Dá-

niellel az oroszlánok vermében. Rablánczra verheti az ellenséges hatalom, de szívének Istenhez fohászkodását meg nem akadályozhatja, könyörgésének szárnyait meg nem kötheti. Énekel és imádkozik buzgón, mint Pál és Silás.

Fogolytársaik, kik a börtönépületben voltak és akik talán még mit sem hallottak amaz ismeretlen Istenről, kit az apostol és társa hirdetett, álmélkodva hallgatták ez embereket, akik olyan megnyugvással viselik nyomoru sorsukat. Talán elszállt az imának és éneknek egy-egy hangja az ő bűnös lelkükhöz is s remegésbe hozta azt; talán összekulcsolódtak az ő lánczos kezeik is s önkéntelenül mondták ajkaik az apostol után az imádságot.

És amint hallgatták őket, amint átrezgett az imádkozók hangja az éjszaka sötéttségén: egyszerre ingani érzik lábaik alatt a talajt s mintha valami lázas, hideg borzongás futna át a föld kérgén, vad erővel dobja ki sarkaiból az épület kapuit, töri-zúzza össze a börtönzárakat s megrendíti az erős építményt fundamentomában. Reng a föld! . . . A foglyok remegve várják a végítéletet, a minden perczen jöhető halált.

Pál és Silás pedig imádkoznak nyugodtan, csöndesen . .

2.

1

A tiszta lelkiismeret nem fél, nem remeg; bátran ál meg még az örök Bíró előtt is. De akinek vannak elfedezni való bűnei, az egy pillanatig sincsen bátorságban; folyvást rettegni kénytelen, hogy elébb-utóbb kiderül a titok, amit olyan féltve takargatott. Lehet, hogy az apostol börtönének öre is egyszer-máskor elhanyagolta kötelességét és félt a büntetéstől; legalább erre enged következtetni az a körülmény, hogy mikor a föld lázas hánykolódásaira álmából fölébredve, megpillantotta a börtön nyitott ajtaját, önkezével akart véget vetni életének, azt hívén, hogy a rosszul őrzött foglyok megszöktek. Megszólalt lelkében az önvád s ez a kinzó rém egy másik bűnbe, az öngyilkosságba készült kergetni őt.

Hát vajjon minket nem vádol-e sokszor a Lélek, testvéreim! hogy kötelességeinket elhanyagoltuk s Isten és erény helyett világ bálványainak áldozánk!? Nem kell-e

éreznünk, hogy midőn a bűnöktől tisztán kellett volna tartani lelkünket, mind jobban-jobban belemerültünk annak örvényébe? És nem szólal-e meg bennünk, mint valami rettenetes bíró, a lelkiismeret, hogy vallásunk és egyházunk javát munkálni elmulasztottuk akkor, amikor reá idő és alkalom kínálkozott? Mit ér már akkor a késő bánat, mikor mulasztásainkat többé helyrehozni nem lehet! Oh, be' szomorú példákat mutat föl e tekintetben az élet, a tapasztalás!

Még az szerencsés, aki, midőn vádoló lelkiismeretének szemrehányása elől a halálba akar menekülni, talál baráti kézre, mely a gyilkolásra emelt fegyvert kiragadja kezéből. Abban a pillanatban, mikor ez a szerencsétlen börtönőr is már szívébe akarja meríteni a gyilkos fegyvert, kiáltás hásítja át a levegőt: egy hang, a Pál hangja azt mondja: *Semmi kárt ne tégy magadban, mert mindnyájan itt vagyunk!*

Ne tegyetek kárt magatokban! ezt kiáltom én is felétek, ti bűnösök, kiket átölelve tart a bűn fojtogató karja. Vajha kiáltó szavam fölrázná lelketeket és szívetekben átváltozva odaborulnátok Jézus lábaihoz, akinek végtelen kegyelme adhatja vissza egyedül, háborgó lelketek nyugalmát. Vajha ti is, mint egykor az apostol börtönének őre, könybelábadt szemekkel, de egyszersmind hinni kezdő bizodalommal kérdenétek: *Mit kell nékem cselekednem, hogy idvezüljek?* Ne féljete; bizzatok és reméljete! Esengésetekre, miként ama börtönőrnek, jönni fog a sebeiteket meggyógyító balzsam emez igékben: *Higyj az Ur Jézus Krisztusban.*

Csak legyen meg bennetek a jószándék a megtéréshez; csak ne késlekedjete magatokhoz ölelni, szívetekbe zární Jézus érdemét. Csak ne késlekedjete, mert a halogatás nyomában ezer halál, ezer veszély jó és észre sem veszítek, amikor martalékaivá lettete. Érezzéte, lássátok Isten kezének működését az ő apostolainak dolgaiban és omoljatek porba ama láthatatlan Bölcsesség előtt, aki fölkent szolgájának tért nyit az idvesség evangéliomának hirdetésére még a börtönben is. Nem hagy el az Ur senkit, mint nem hagyta el Pált, midőn e lángbuzgalmu embert megsegíté, hogy börtönének őret fogollyá, Krisztus foglyává tegye.

Ime, testvéreim! láttátok és hallottátok, hogy Pál és

Silás még a börtönben is, még megkötözve is imádkoztak. E mi vérző hazánk kapui sincsenek most előttünk úgy nyitva, mint mikor nem zárt még körül ellenséges indulatu népek áradata: hát vajjon minékünk eszünkbe jut-é, hogy a megpróbáltatások e sulyos napjaiban Istenünkhöz imádságban mennél gyakrabban forduljunk, hogy megtartassunk, hogy idvezüljünk?! Az Ur házának ajtaja mindig nyitva áll előttünk s várva-vár, hogy kibeszélhessük itt magunkat Istenünkkel. A vérzivataros idők mintha csak arra intenének: Ember! ide jöjj, mert ma egyedül itt van igazi szabadság; odakünn, bármily tágas legyen is a föld, melyet magadénak mondhatsz, még ha egy ország is: ma csak egy nagy börtön.

Siessetek hát ide és ne csináljatok világi hiábavalóságokból magatoknak megannyi börtönt! Zörgessünk a kegyelemnek ajtaján; de nemcsak akkor, amikor rosszul folynak dolgaink, hanem akkor is, midőn örömben van részünk. És aki nem tudná, hogy miképen szerezheti meg az idvességet, annak azt válaszolom Pál apostollal: *Higyj az Ur Jézus Krisztusban és idvezülsz mind te, mind a te házad népe!*

Amen.

ERDÉLYI IMRE.

VALLÁSOSSÁG ÉS HAZAFISÁG.

— Vasárnapi. —

Máté 22, 15—22.

K. T! *Féljed az Urat, a te Istenedet és önéki szolgálj* (5. Móz. 6, 13.): az ó-szövetség eme parancsa Jézus korában a zsidók lelkiismeretét nagyon izgatta. Az igaz zsidó egyedül Jehovát ismerte el Urának, egyedül Jehovának akart szolgálni. Bárki mást urnak elismernie, halálos véték volt. *Aki (idegen) isteneknek áldozik, nem csupán az Urnak, megölettessék* (2. Móz. 22, 20.): így parancsolta Mózes. Pedig ki tudja, Isten nem tekinti-e az idegen államnak fizetett adót amaz állam istenei részére hozott áldozatnak? Szabad-e tehát a császárnak adót fizetni anélkül, hogy Isten parancsával jönne ellentétbe Izrael hű fia? égető napi kérdése volt ez az akkori zsidóságnak.

A farizeusok a maguk módja szerint határoztak. Idegen-gyűlöletük döntött. Az adót ugyan megfizették, mert a római állam elég erős volt követelésének érvényesítésére, a farizeus pedig gyáva ahoz, hogy veszedelmet zúdítson a maga fejére; de titokban izgatták a köznépet az adó ellen. És tudjátok-e, mire izgatható a nagy néptömeg legkönynyebben? Arra, hogy magának mindent követeljen és hogy semmit se fizessen. Ebben a zsidó nép a farizeusoktól már annyira föl volt lázítva, hogy aki ennek ellenkezőjét merte volna állítani, az a nép szemében hazaáruló volt és általában a vámszedőt tekintették a leggonoszabb embernek. A rablógyilkos Barrabásnak megkegyelmezett a zsidó nép, de annak a zsidónak, ki az adó, a vám beszedésére vállalkozott, soha, soha!

Jézus a farizeusoknak az engedetlen gyermekekről, a

gonosz szőlőmunkásokról és a királyi menyegzőről szóló három példázatban hatalmas leczkét adott. Ez lappangó gyűlöletüket lángra lobbantotta. Visszavonultak tanácskozándók, hogy szóval törbe ejtsék. Valóban ügyesen vették ki a hálót. Maga a kérdés fogas: *Szabad-e a császárnak adót fizetnünk, vagy nem?* Ha „nem“-mel felel, akkor a rómaiak kezébe adják mint pártütőt, mint lázítót. Ha pedig „igen“-nel, akkor a zsidó nép kegyéből esik ki és rájuk ártalmatlan. Ügyes volt a mód is, amelylyel hozzája közeledtek. Tanítványaikat küldték el királypárti ifjakkal együtt, hogy úgy tűnjék föl, mintha teljes őszinteséggel döntőbírárságát kérték volna abban az égető korkérdésben, mely fölött a farizeusok és a királypártiak oly sokat vitatkoztak. Ezt szolgálta a magasztaló hízelkedés is, mellyel a farizeus-növendékek Jézust elhalmozták. Ámde Jézus átlátta álnokságukat és újra jól megleczkéztette őket egyszerű és mégis oly bölcs válaszában. És ezzel nekünk, mai embereknek is adott igen megszívelendő leczkét a vallásnak és az államnak helyes és egészséges viszonyáról s a hazafiságot és a királyhűséget az igaz vallás fényével világította meg. Elmélkedjünk ezért e mai szent órában erről. Szóljunk az *egészes hazafiságról és királyhűségről a vallás fényében.*

1.

Szabad-e a császárnak adót fizetnünk vagy nem? Ez tehát a kérdés, melyet a farizeusok Jézushoz intéztek. Nehéz lelkiismereti kérdésük volt ez a farizeusoknak. Hamis vallásosságukban a politikát a vallással összezavarták. Náluk a vallás mint föltétlen kormányzó eszme uralkodott. Ámde a törvénynek náluk szokásos betű szerint való magyarázata őket oly lelki küzdelembe hozta, hogy föltétlenül választaniok kellett, a császárnak engedelmesséjének-e inkább, vagy pedig Isten törvényének úgy, amint ők azt magyarázták. Emígy a császár hatalmával találták magukat szemben, amígy pedig egész vallásos lelkületüket kellett volna megtagadniok.

Ami a farizeusoknak oly égető napi kérdésük volt, arra Jézus nyugodt csendességgel válaszolhatott, min-

den lelkiismereti fölindultság nélkül: *Adjátok meg azért a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami az Istené.* Császár-, illetve királyhűség és Isten iránt való hűség nincsenek ellentétben. Nehéz két urnak szolgálni, ha azok ellentétesek; lehetetlen Istennek és a mammonnak szolgálni; ámde Istennek és a hazának egyszerre teljes hűséggel szolgálhatunk. A hazafiság és a vallásosság egymással összefér.

Mi, a huszadik század emberei másként vagyunk, mint a régi farizeusok voltak. Az államforma is más, mint régen volt. Ma nem a királyok vagy császárok szeszélye uralkodik fölöttünk, hanem a törvények erkölcsi ereje kötelez. A törvények alkotásához pedig mindannyian hozzájárulunk; azokat a király és a nemzet együtt hozza meg. Olyan törvény meg nem születethetik, amely a nemzetek többségének akarata ellen szól; amely a nemzet többségét az elé a nagy kérdés elé állítja, hogy az Istennek engedelmeskedjenek inkább, vagy az emberi törvényeknek. Ha a zsidó farizeusokat vallásosságuk a császár és az állami törvények iránt való hűtlenségre vezette és — amint a következmények mutatták — hazájuk teljes elpusztulására: ma ez elő nem fordul. Ámde azért a vallásnak és a politikának összezavarása ma is általános; de míg a régi farizeusoknál a vallás irányította politikai gondolkodásukat, addig ma a politika elnyomja a vallásos gondolkodást. Ma is nagyon nehezen értjük meg Krisztus szavát: *Adjátok meg, ami a császáré, a császárnak és ami az Istené, az Istennek.* Ma a politikától várunk mindent, Istentől semmit. Ma a politikának szenteljük minden időnkét és azonfelül még a mammonnak: Istennek megadni a magáét, Istent dicsőíteni hálazsolozsmákkal, Isten igéjén épülni, a vallás dolgával foglalkozni nagyon, de nagyon sok embernek nincs sem kedve, sem ideje. Óh, emberek! értsétek meg azért Krisztus parancsát: *Adjátok meg, ami a császáré, a császárnak és ami az Istené, az Istennek.*

2.

Sőt Istennek inkább adjátok meg, hogy amannak is helyesen megadhassátok. A helyes, egészséges vallásosság

nemcsak nem rekeszti ki a királyhűséget és a hazafiságot, de *megszenteli azt.*

Igy olvassuk alapigénkben: *Mit kísértettek engem, képmutatók?* ugymond Jézus. *Mutassátok nékem az adópénzt. Azok pedig oda vivének néki egy denárt. És monda nékik: Ki-é ez a kép és a felírás? Mondának néki: A császáré. Akkor monda nékik: Adjátok meg azért, ami a császáré, a császárnak és ami az Istené, az Istennek.*

Imé, atyámiai, Jézus bölcsesége, a fogas kérdésnek egyszerű megfejtése. Igaz, Izrael népe sokat köszönhetett Istenének. Izrael valóban Isten választott népe volt. Ábrahámtól kezdve egész addig, amig Jézus és apostolai a pogányokat is meg nem hívták Isten országába, áldásával halmozta el Isten ezt a népet. Védő karával fedezte a legviszontagságosabb időkben is, hogy el ne pusztuljon. Hozzája szólt profétái által, nékie hirdette akaratát. Egész szeretetével fölemelte, Fiát is e nép közé küldötte, hogy Ábrahám magva által üdvözítse a népeket. Ha valaha nép nagy hálaival tartozott Istenének, akkor ez tartozott vele igazán. Ha valaha néptől elvárhatta Isten, hogy néki megadja azt, ami az övé, akkor e néptől várhatta.

Ámde nem tartozott-e a zsidó nép semmivel sem a római államnak? Az államformának is? Az adó-pénz, amelyet Jézusnak mutattak, a császár képét és fölírását viselte. A császár gondoskodott pénzről és gondoskodott a pénz forgalmáról is. Az a szigorú rend, amely Tiberius császár alatt uralkodott, az a világbéke, amelyet a császár vaskeze föntartott, a népek boldogulását mozdította elő; az ipar és kereskedelem fejlődött, a népek jóléte magas fokra hágott. Az Isten pedig jó és azt akarja, hogy mi boldogok legyünk és e földön is jól érezzük magunkat. Ehhez föltétlenül szükséges a rend, a béke, hogy munkálkodhassunk és az igazságos ítélkezés, hogy a szorgalmas munkálkodás megtalálhassa a maga jutalmát. Hogy a rend fentartása és minden intézkedés a jólét fejlesztésére Jerusálemből indul-e ki, vagy Rómából, avagy a világ bármely más városából: az teljesen mindegy. Isten elég gazdag, néki mindenütt vannak emberei, akik az ő akara-

tát teljesítik, akik néki eszközei, hogy általuk tartsa fenn a rendet és gondoskodják az emberek jólétéről. Még ha pogányok is, még ha nem is ismerik a jóságos Istent az uralkodók, mégis az ő keze alatt állanak, mégis az ő nevében uralkodnak, míg a külső rendre felügyelnek. Azért Istennek engedelmeskedik, aki az állami törvényeknek engedelmeskedik és Istennek adózik az, aki adófilléréivel az állam fentartásához hozzájárul. Az igazi vallásosság nincs ellentétben a hazafisággal és királyhűséggel, hanem megtermi és megszenteli azt.

Adjátok meg azért, ami a császáré, a császárnak és így ezáltal adjátok meg Istennek azt, ami az Istené. Az igazi hazafiság valóságos Istentisztelet. A rend ellen való föllázadás pedig az ördög incselkedése. A mai nehéz háborus idők mutatják meg leginkább, milyen istenáldás a békesség. Ahol a harcz tombol, vele mindig csak pusztulás jár: itt házak és várak dőlnek romba, amott ifjú, viruló életek szállnak sirba s ami a háborunak legkeserűbb gyümölcse: az emberek elvadulnak, az erkölcsök zülленek. Azért jaj annak, aki tűzcsóvát dob a népek közé és a háborunak förgetegét rázúdítja a világra. Minden vércsöpp az égre kiált és minden könycsepp vádoló gyanánt lép föl a Mindenható előtt. Ezerszeresen jaj annak, ki egy rendezett állam belső rendjét fölbontja és a visszavonás, lázadás üszkét dobja népei közé. Hiszen úgy van, a zsidó nép reményeinek megtörése volt az, mikor a római járom alá került. Hiszen úgy van az, hogy a zsidó nép édes álma volt az egykori dávidi nagy messiási birodalom s a valóság ez eszményképtől annál távolabb esett, mennél hatalmasabb volt az a római birodalom, amely a kicsiny zsidó nemzetre reánehazedett. Ezért annál súlyosabban is érezte ez a kicsiny nemzet az idegen jármot és annál inkább idegenkedett attól, mennél édesebb volt a nagy nemzeti álom és mennél kevesebb volt a remény, hogy ez a nép természetes erejével édes álmát megvalósíthassa. Jaj azoknak a farizeusoknak, kik a törvény szörszálhasogató magyarázatával ezt az idegenkedést gyűlöletté fokozták és a proféták írásainak szörszálhasogató magyarázatával valami csodálatos segítség beigérésé-

vel a messiási ország könnyü megvalósulásának reményét felköltötték (szerintük a messiás trombitába fúj, a meghalt zsidók is föltámadnak s kardot rántanak a zsidó állam fölszabadítására, azonfelül Isten tizezer szent angyalt küld segítségükre) s e kettő által lázadásra uszították a zsidó népet. Jaj nekik, mert csak népük romlását mozdították elő. Jaj nekik, mert félreértették Isten szavát, ki nem csak a zsidó népnek Istene, de minden népnek atyja; ki nemcsak Jerusálemet plántálta, hanem, amint azt Jónás által hirdette, Ninivét is, Rómát is és a világ minden népét, minden városát; ki éppen ezért nem fogja a zsidók kedvéért Rómát tönkre tenni. A háboru nem istenes; hanem Isten uralmának a terjesztése a népek csendes, békés foglalkozása, a népek erkölcsi tökéletessége, a népek boldogsága. Ezért a rendreutasítás: adjátok meg a császárnak, ami a császáré és az Istennek, ami az Istené.

K. A! Hazánk területén is különféle népek laknak. A világnak alig van állama, amelyen annyi mindenféle nép lakoznék. Ne kérdezzük, miként került együvé, egy államba ez a sok különféle nép. Némelyek itt voltak, mikor Árpád népe ezt a hazát elfoglalta. Mások — mint vendégek — királyaink jósága, nemzetünk türelmessége folytán nyertek uj hazát miköztünk. Még tarkább a velünk közös uralkodó, közös külügy és közös hadügy útján kapcsolatban élő osztrák császári állam. Ámde bárminémü összetételekből áll is a történetileg kialakult államok népeisége: Krisztus szellemében minden ajku polgára teljes hűséggel tartozik az állam iránt, amelynek kebelében él és e teljes hűségben tartozik hazájának minden adóját leróni. Mert adó nemcsak a pénz, amelyet az állam föntartására az állami pénztárakba befizetünk, hanem a törvénytisztelet is, mellyel az állami rendet föntartjuk, a munkánk is, amivel az állam virágzását előmozdítjuk, erkölcsi tisztaságunk is, mert minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs és a véradó is, amellyel az államot a külelenség ellen megvédelmezzük. Adjátok meg az Istennek, ami az Istené valóban és ne csak a ceremóniák képmutatásában, hogy a haza viruljon, hogy a haza népei boldogok legyenek. Mert az Isten jó és azt akarja, hogy

minden ember a maga boldogságát meglelje. Azért jaj azoknak a farizeusoknak, akik éket vernek az egy állam polgárai közé. Akik akár foglalkozás szerint, akár származás, akár felekezet szerint megosztják az egy állam polgárait és a magukét a másik rovására előnyben akarják részesíteni. Ez itt gazda s azt akarja, hogy az állam az ő kedvéért *agrarius* politikát üzzön és elnyomja érte iparos és kereskedő polgárait. Amaz kereskedő és azt akarja, hogy az állam *merkantilista* politikát üzzön és elnyomja a kereskedelem virágzásának kedvéért a termő munkálkodást. És így tovább. Jaj annak a hamis profétának, aki ily hamis jelszavakkal egymással szembe állítja az egy állam különféle polgárait és ezerszeresen jaj neki, ha az így megosztott polgárok közé az ellenségeskedésnek, a gyűlöletnek és a hatalomért való tülekedésnek, küzdelemnek tűzcsóvját dobja. De jaj annak a pánszláv, vagy dákóromán vagy bármily más nemzetiségű izgatónak, aki nyelv szerint osztja meg az államok polgárait és az egy nyelvet beszélőket a törvények iránt való engedetlenségre, a haza és a király iránt való hűtlenségre izgatja. Bűne annál nagyobb, mennél válságosabb a haza helyzete, mennél közelebb áll a külháboru, vagy ha az, mint most, a lehető leghevesebben dúl. Ezerszeresen jaj neki, ha mint népnevelő, mint tanító az iskolában, vagy mint pap a szószéken miveli ezeket. Éppen néki nem volna szabad ilyent cselekednie. Éppen néki volna kötelessége törvénytiszteletre, haza- és királyhűsége, becsületességre és szorgalomra, jámborságra és erkölcsi tisztaságra nevelnie híveit, hogy az Isten országát terjessze s ez által is a hazának fölvirágzását mozdítsa elő. Az igazi vallásosság nem ellenkezik a hazafisággal, sőt megtermi és megszenteli ezt. Adjátok meg azért a császárnak, ami a császáré és az Istennek, ami az Istené.

3.

Igen, mert a császár is — tudatlanul vagy tudatosan — Istennek munkatársa az emberek boldogításában. Legalább kell, hogy az legyen. Mikor Jézus az adópénzt kérte, midőn az adópénzen levő császári képre és császári föliratra

hivta fel a farizeus tanítványok figyelmét, a császár iránt való hálára akarta azt kötelezni.

Tiberius ámbár pogány volt, nem ugyan azzal a tudattal, hogy Istennek tesz szolgálatot, hanem csak a vele született uralkodói tehetséggel, Istennek tett szolgálatot. Szigorú rendet tartott fenn és a rend minden földi boldogulásnak alapja. Igazságot szolgáltatott minden alattvalójának és ez becsületességre és szorgalomra buzdította az alattvalókat. Mert megérezte mindenki a császár vaskezét; védőként az, ki becsülettel és szorgalmasan munkálkodott, mert tudta, hogy tőle szorgalmának jutalmát senki büntetlenül el nem veheti és ijesztő büntetőként érezték azt a gonoszszívűek, mert tudták, hogy büntetlenül mást ki nem foszthatnak.

Gondoskodott a pénzről és a pénz forgalmáról is. A mennyire csak lehetséges volt az akkori eszközökkel, gondoskodott, hogy a nagy birodalom egyik részében előforduló fölös termékek a birodalom ama részébe legyenek szállíthatók, ahol azokra szükség van. E kettő által népeit jóléthez juttatta. A nagy római birodalomban soha oly általános nem volt a közjóllét, mint éppen Tiberius császár idején. És ebből az általános jólétből a zsidók is kivették részüket.

Atyja volt minden népének. A népek sajátosságát, vallásukat, nyelvüket, szokásukat nem bántotta s nem engedte, hogy helytartói azokat bántalmazzák. A zsidók is érezték ennek jótékony hatását. Egy zsidó királyt megfosztott trónjától, mert kegyetlenségével elkeserítette az alatta való népeket. Pontius Pilátus — az akkori judeai helytartó — állása is megingott, mert nem tudott jól alkalmazkodni a zsidók külön szokásaihoz.

Ezt akarta elismertetni Jézus az adópénz nyújtása által a farizeus-tanítványokkal és ezért őket hálára serkenteni.

Amit Tiberius császár öntudatlanul cselekedett, azt keresztyén fejedelemnek keresztyén öntudattal kell cselekednie, vagy ha ma már nem a fejedelmek önhatalmuktól alkotják a törvényeket és kormányozzák országaikat, hanem törvényhozó és kormányzó testületek, akkor ezeknek kell hasonlóan cselekedniök.

Tudniok kell, hogy a hatalom nem önmagától van, hanem Isten rendeléséből és nem arra való, hogy kényük-kedvükre éljenek s csak hatalmukat érezzék; hanem, hogy az Istennek szolgálata legyen országuk üdvösségére. Egy nagy uralkodó a maga helyzetét úgy jellemezte, hogy ő — az uralkodó — országának első szolgája (II. József császár) és ebben sok az igazság. És még sokkal helyesebb, ha a törvények alkotói és azok végrehajtói tudják, hogy ők is csak Istennek sáfárjai, kikre éppen azok a súlyos talentomok bízattak, hogy országokat kormányozzanak, azokban a rendet fentartsák, azoknak a békés fejlődést biztosítsák, népeik sorsát egyenlően szívükön viseljék és igazságot szolgáltatassanak minden személyválogatás nélkül. Vajjon ez ma megtörténik-e, K. A? Nem akarok csupán sötéten, csak hibákat látni. Hála Istennek, elég gazdag ő, hogy minden kornak, minden nemzetnek elég nagy fiakat adjon, kik, mikor hatalmon vannak, nem önnön érdekeiket keresik, nem tulajdon hatalmukat akarják növelni, nem pártjuk érdekét csupán, hanem minden ön- és minden pártérdeken fölülemelkedve, a reájuk bizott talentomokkal hiven sáfárkodnak, minden idejüket és minden hatalmukat fölhasználják hazájuk népeinek boldogítására. Ezek azok, akik igazán megadják a császárnak is, ami a császáré, a királynak is, ami a királyé.

Néked, K. T! az Isten talán kevesebb talentomot adott, nem kormányozhatsz országokat; de bármilyen is legyen hivatásod: tedd hiven a kötelességedet.

Nem a jog a fő, hanem a kötelességteljesítés.

Igy szolgálunk Istennek és a császárnak egyaránt.

Amen.

BEYER FÜLÖP.

A NAGY TÁRSADALMI TÖRVÉNY.

— Vasárnapi. —

Ján. 13, 34. *Új parancsolatot adok néktek, hogy egymást szeresétek.*

K. T! Nincs-e nagy szükségünk reá, hogy ezt az új parancsolatot mi is megértsük?

Gyarló, küzdő, önmagát gyilkoló emberi társadalom földi légkörében élünk és úgy szeretnénk bizonyára a szörnyű jelen, bizonytalan jövő rettentései közepett szebb, bizonyosabb, fölemelőbb tájak békességes, nyugodt, bizalmat keltő révpartjaira kivergődni; élni a mostanihoz nem hasonlítható lelki életet; boldogságot találni Istennek közelségében; boldogan érezni, mily szépek és csudálatosak Istennek velünk való szent céljai; érezni, hogy Istennel való életünk minket e szent célok elérésére vezet; egyszóval: szeretnénk élni és lakozni a gondviselő Atyának kegyelmében! Lehetetlen erre nem vágyódnunk. Annál képtelenebb, hogy mégis e nélkül élünk; kívül az igaz boldogság országának határain. Nem ismerni föl, hogy Isten szeretet; nem ismerni föl, hogy az ő legnagyobb törvénye a szeretet: Isten és felebarátaink, embertestvéreink iránt; e helyett századokról-századokra elülről újra kezdeni, csak éppen más alakban, a régi gonosz játékot; tusakodni, gyűlölködni, önmagát összetörni; vért, könnyet, fájdalmat okozni és nyerni; világoknak nyomorultul elpusztulni, önmaguknak is, mialatt másik világokat pusztítanak: ez a szeretetlenség bűnének átka; az Isten nélkül való emberi társadalom szomorú körképének kárhozatos forgása.

Mi is tulajdonképen az emberi társadalom? Egyik

beszédünkben már rámutattunk arra, mennyit vitatkoztak és vitatkoznak e kérdés fölött az emberek. Megállapítottuk, hogy Istentől rendelt lényege szerint *a társadalom egy nagy család és mi mindnyájan testvérek vagyunk, gyermekei amaz egy Atyának, aki a mennyben van*. Amint Üdvöztőnk mondotta: *Ti pedig mindnyájan testvérek vagytok. Mert egy a ti Atyátok, aki a mennyben van* (Máté 23, 8. 9.). Ha pedig most már azt keressük, hogy ennek a társadalomnak mi a legfőbb törvénye: azt mai alapigénkben találjuk meg. *Uj parancsolatot adok néktek, hogy egymást szeressétek*. Ha az emberi társadalom egy nagy család és mi mindnyájan testvérek vagyunk: a testvéreknek egymást szeretniök kell; ennek a társadalomnak legfőbb törvénye csakis a szeretet lehet. Ez ama *nagy társadalmi törvény*, melyet az emberek annyira keresnek és kutatnak. De csak Jézus találta meg; mert ő a legfőbb törvényadó nál, Istennél kereste. Az emberi társadalom csakis ezen az alapon állhat ingadozás nélkül; ezen fejlődhetik, boldogulhat; ezen érheti el isteni célját.

Hiábavaló más törvényt keresni. Még inkább hiábavaló ezt a tökéletes isteni törvényt mással cserélni föl; nagy kár volna ezt odaadni emberi találmányokért: kidobni az igaz gyöngyöt az emberiség koronájából, hogy értéktelen kavicsokat próbáljunk rakni helyébe.

Megpróbálták eléggé ez értéktelen kavicsokat. Az örök béke különben magasztos eszméjét is ezek a próbák tették tönkre. Mert csak olyanformán voltak vele: jó lett volna az örök béke is, meg a hódítás, foglalás, kapzsiság, kizsákmányolás is. És így egy része a világnak nagyon szépen megvalósítaná az örök békét: ennek jelszava alatt hódítana és azt kívánná, hogy a másik rész ezt nézze el, sőt tekintse az örök béke gyakorlásának. Ők csalással, ravaszsággal akarják helyettesíteni az önzetlen, becsületes bizalmat, alattomos kétszínűséggel a szeretet hamisítatlan érzelmét.

Az önszeretet hőse sem fogadná el, hogy ő szeretet nélkül való; pedig csak önmagát szereti; magán kívül senki mást e világon. Még tulajdon családjához is irigy; senkinek javát, előmenetelét nem munkálja; még a jó szót,

jó tanácsot is lenyeli: mindent sajnál mindenkitől. Akár-mennyije legyen magának: a másét irigyeli mégis. Az önszeretet értéktelen kavicsát helyezi élete koronájába; ahol pedig a teljes és igaz felebaráti szeretet hamisítatlan gyémántjának kellene tündökölni.

A látszólagos, hamis szeretetnek még kirívóbb formája, mikor valaki önmagát nagyon is akarja szeretni; nem is tagadja, sőt dicsekszik vele, hogy ő mással senkivel nem törődik; csak az övé legyen meg, csak ő élhesen kedve szerint. Csak a maga kívánságait, vágyait, örömeit szolgálja. És azt hiszi: szeretet lakik szívében; legalább önmagát szereti; tud élni, amint mondani szokták. Pedig csalódik: még önmagát sem szereti; csupán vágyait, indulatait, rossz szokásait, bűneit; mind olyan tulajdonságokat, melyek tulajdonképpen életére törnek, életerejét emésztik. Tehát némileg elmondhatja magáról, de csak hamis értelemben, hogy ellenségeit szereti.

Vagy szereti valaki csupán csak övéit; családját; értök mindent elkövet, még bűnre is vetemedik: micsoda téves fölfogása és gyakorlása ez a szeretet isteni parancsának?!

A felebaráti szeretet mintaképeinek tartja magát amaz és valósággal nem tesz egyebet, mint a hasonló gondolkozásuak, jó pajtások kis körének érdekeit szíven viseli, de azon túl nem terjed figyelme; akik nem tartoznak az érdekközösség körébe, azokat már kigunyolja; velük szemben minden igazságtalanság elkövetésére kész.

Az igazságtalan szeretet ferde hajtásait is jól ismerjük. Midőn valaki szeretetről beszél folyton, de tetteiben az igazságnak még halvány színezete sincs. A közélet terén tűnik ez ki leginkább. Csupa szeretetből — egyesek iránt — csavarnak egyet az igazságon és a közérdek, vagy mások szenvedik az igazságtalan szeretet hátrányait. Nem akarják észrevenni, hogy ha ők szeretetből valaki iránt igazságtalanságot követnek el akár a közérdekekkel, akár másokkal szemben: ez igazságtalan szeretet; ami végeredményben bűn a szeretet ellen. A letiport, megcsalt igazság sirján sohsem virult még föl szeretet virága.

Mások ismét mindekihez jók; mint a falat kenyér.

Mindenek jót mondanak öfelőlük. Senki előtt még egy szálkát sem tesznek keresztbe. Senkinek sem ártnak egyetlen komoly szóval sem. Csak éppen a kötelességüket nem teljesítik. Ezáltal sok embernek kárt okoznak. Sok ember megcsalódik miattunk. Szeretnek ők mindenkit. Nyájasok mindenkihez. Csak a kötelességüket nem szeretik. Csak mulasztásaik miatt szenved sokat a közérdek, szenvednek egyesek.

De nem fogynánk ebből ki soha. Mennél bővebben soroljuk föl a világban, az emberi társadalomban meglevő szeretet példáit, annál inkább leszünk kénytelenek beismerni: ez a világ, ez a társadalom nem követi amaz új parancsolatot; mert ha követné, legalább valahol meg kellene annak látsania. Nem, így nem lehet elérni amaz isteni célt melyre rendeltettünk.

De miért nem formálja, fejleszti, boldogítja hát a világot, az emberi társadalmat ez a nagy isteni törvény? A kérdés hasonló ahhoz, mintha azt kérdezné valaki: miért nem gyógyította meg a beteget az az orvosság, melyet az be sem vett? Ki látott olyan beteget, aki nem veszi be a gyógyító szert, de azért ő vonja kérdőre az orvost, miért nem használt az orvosság? Avagy ha nem teljesíti, sőt észre sem veszi a beteg emberi társadalom a szeretet amaz új parancsolatát: részesülhet-e annak áldásaiban; érezheti-e tagjaiban annak gyógyító hatásait?

Új parancsolat . . . Egymást szeressétek . . . Ugyebár, ha ezt egy népámító, egy osztálygyűlöletet hirdető népboldogító, egy háborura uszító, fizetett népcsaló, vagy más ilyen hamis proféták szavalnák, egyszerű volna a felelet: Miért uszítjátok hát egymás ellen a néposztályokat, nemzeteket, miért szítjátok a gyűlölet tüzét az embercsoportok szívében s miért ígérték fűt-fát, mindenféle lehetetlenséget a gyűlölet és rombolás jutalmául, holott a gyűlölet és harc csak romlást, pusztulást szül, jólét, virágzás csak a békés, munkás fejlődés útjain érhető el?!

Bárkinek az ajkáról is hihetetlenül hangzanék ez az új parancsolat; csak az Üdvözítő ajakáról elhangozva nem tűnhet föl visszásnak, kivihetetlennek: az ő élete, példája, minden gondolata és cselekedete képezvén az élő, kézzelfogható bizonyosságot arra, hogy a felebaráti, embertestvéri

szeretet nem föllengző szóvirág, nem áltató, vagy altató beszéd, hanem az emberi társadalomban megvalósítható és meg is valósítandó isteni törvény.

Jézustól hallván, egészen más ez a törvény, mint hogyha emberi találmány volna. Mi adja meg Jézus e szavainak rendkívüli súlyát, üdvözítő valóságát? Az, hogy ő nemcsak ennyit tudott mondani: *Uj parancsolatot adok néktek, hogy egymást szeressétek*; hanem azt is nyomban hozzátéhetette: *Amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást*. Jézus tehát nem útmutató fa volt az élet országútján, hanem zászlóvivő vezér, aki előttünk ment, hogy vezessen minket azon az úton, melyről ő tudta, hogy győzelemre vezet.

Nem vizsgálónok-e meg ezt az utat?

Üdvözítőnk *uj* parancsolatnak nevezi a szeretet törvényét. Az emberek kapkodni szoktak minden után, ami *uj*, vagy az ujság látszatát viseli. A parancsolatokkal azonban nem így tesznek. Ezekből sem az ujat, sem a régít nem szeretik. És megtartani sem szokták. Az emberi parancsokkal csak kijönnek valahogy: azokat lehet kijátszani, lehet meg nem tartani és azért valahogy eligazítani az ügyeket. A régi parancsolatokat el lehet feledni, mert már régiek. Az ujjakkal lehet várni, mert még szokatlanok, nem lehet rajtuk eligazodni. Imé, a szeretet parancsolata is *uj* parancsolat. Valóban *uj*: bár majdnem kétezer éve, hogy Jézus által Isten kinyilatkoztatta; valóban *uj*, bár öröktől fogva való, amióta ott él Isten örök végzésében. Valóban *uj*, mert az emberi társadalom még ma sem ismeri, ma sem érti; annál kevésbé követi. De *uj* legelső sorban azért, mert ennek nem szabad elavulni; nem szabad a szív és lélek lomtárába kerülni; mindig teljes ép-ségben, *uj* fényben kell tündökölnie.

És Üdvözítőnk az emberszeretet isteni törvényét *uj parancsolatnak* nevezi. Üdvözítőnknek minden szava, igéje isteni törvény, tehát parancs; de itt ő maga is hangsúlyozottan parancsolatot említ. Olyan törvényről van itt szó, melynek örök parancsolatképen kell beírva lenni az emberiség szívébe, ha azt akarja, hogy igazi életet éljen. Nem teljesíti? Az emberi lét egyik legnagyobb törvényé-

vel helyezkedik szembe. Ez pedig megbosszulja magát. A bűn magában hordja büntetését. A szeretet parancsolata helyére tett rideg haszon, önérdék, kapzsiság, ámitás, csalás, zsarnokság, igazságtalanság büntetése gyanánt tekinthetők részben a háborúk is, mint élőképei annak a boldogtalanságnak, mely egyedül csak a szeretet segélyével volna kikerülhető.

Ez új parancsolat lényege, sulya, büntetése és jutalmazása is ez: szeretet nélkül elpusztul az egyes ember, elpusztúl az emberiség.

Nem erre a pusztulásra teremtette Isten az emberiséget. A szeretet isteni tulajdonságai ott szunnyadnak az emberi szívekben; mint tövisek közt a virág; konkoly és gaz között a búzaszál. Hiszen akik Isten nélkül, az ő törvénye nélkül akarják „boldogítani“ a társadalmat: az ő szívekben is többnyire ott van bizonyos foku szeretet, jóakarát az emberiség iránt; csak tévednek és nem találják a helyes utat; nem akarnak rájönni, hogy Isten nélkül, Istenen kívül az ember nem boldogulhat igazán.

A szeretet tökéletes útját Üdvözítőnk tárta föl. Jézus szerette övéit, testvéreit, tanítványait. De szerette az egész világot, az egész emberiséget. És mert az ő szeretete hamisítatlan igaz volt: senkinek kárt nem okozott. Az egész emberiség javát képes volt munkálni úgy, hogy az mindenkinek javára vált. Átöleli szeretetével, megváltja az egész emberiséget. Elszenvedi a váltságahalált. Akik hallgatnak szavára: megszabadítja őket testi-lelki nyavalyáikból. Akik semmiképen nem hallgatnak szavára, inkább hallgatnak a gonosz tanácsra: azokat is megsiratja. Jerusálem jövődő romlása miatt hullatott könnyei azóta sem apadtak el; nagyon sokszor megerednek; mert nagyon sokszor látja az emberiséget a romlás lejtőjén.

Mintha keserű sóhaj hallanék: hiába szemléljük mi a Jézus szeretetét; követni nem tudjuk. Neki isteni erők állottak segítségére. De nekünk? Hol vegyük mi a szárnyakat, hogy életünk ilyen magaslatra fölemelkedhessék?

Hát ezek az isteni erők nekünk is segítségünkre lehetnek. Azok az isteni erők nem idegenek a mi lelkünkhez. Ott vannak mindig és mindenütt közelünkben. A mi

VASÁRNAPI UJSÁG

ELŐFIZETÉSI ÁRA

EGÉSZ ÉVRE 24 K FÉLÉVRE 12 K

Mutatványszámot kívánatra bárkinek küld a Vasárnapi Ujság kiadóhivatala
Franklin-Társulat, Budapest, IV. Egyetem-utca 4. sz.

AZ IGEHIRDETŐ

eddig megjelent tizenegy évfolyamából (1906—1916.) még néhány *teljes példány* áll rendelkezésünkre. Egy példány (I—XI. kötet) ára füzve 110 K, kötve 143 K. Megrendelhető a kiadóhivatalban. Az I. kötet csak mind a 11 évfolyam megrendelése esetén kapható. A IX—XI. kötet ára füzve 12 K, kötve 15 K egyenkint.

JÓ PAJTÁS

oooooooooooo A LEGKEDVELTEBB
KÉPES GYERMEKLAP ::

Kiadja a Franklin-Társulat, Budapest, IV. Egyetem-utca 4.
Előfizetési ára egész évre 12 K, félévre 6 K, negyedévre 3 K

Mutatványszám ingyen.

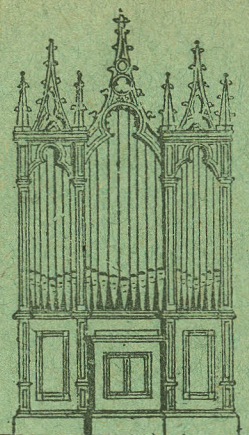
Révész János köznapi imakönyve

— az átdolgozott bibliai fordításból vett idézetekkel — a *zsoltárok* alapján készült, azért predikáció előtti, temetési vagy alkalmi imáknál is czélszerű segédkönyv.

Ára díszkötésben, bérmentve 5 K 50 fillér.

Bő tartalomjegyzék eszmék szerint, mely alkalmi dolgok keresésénél gyorsan útbaigazít. ::: Kapható a szerzőnél

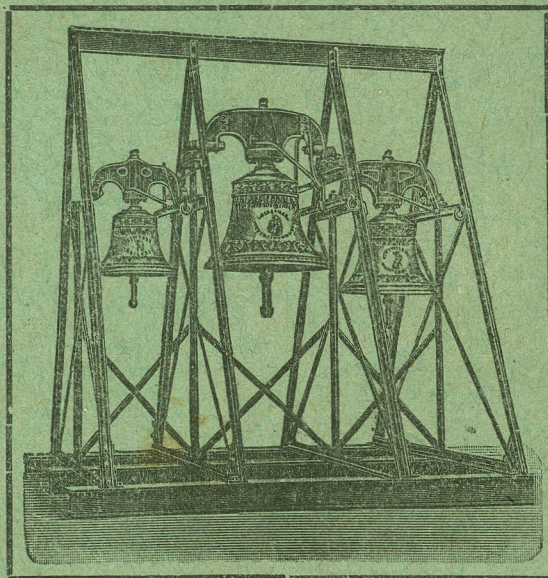
Nagybányán, vagy az Igehirdetőnél.

ORGONA- ÉS HARMONIUMGYÁR. □□□ **ORSZÁGH SÁNDOR ÉS FIA**
 cs. és kir. udv. száll. RÁKOSPALOTA (Bpest mellett).
 Gőzerőhajtás és saját villamos világítással berendezve. — Alapított 1861. évben.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy díszoklevéllel” első díj és „Ferencz József lovagrenddel,” az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel” első díj, az 1906. évi kassai kiállításon „díszoklevéllel” első díj kitüntetéve; azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés. Ajánlják kitünő hangú és erős szerkezetű, főleg a legújabb légnyomatú pneumatikai orgonáikat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. — Szolid munka és jutányos árak. — Kisebb orgonák készletben vannak. Eddig 900-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitünő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmoniumok tetszés szerinti rajz- és változat-összeállítással megrendelésre készülnek. Tervezeteket és rajzokat kívánatra küldünk.

AZ IGEHIRDETŐ II—VIII. KÖTETE
 KAPHATÓ A KIADÓHIVATALBAN; FÜZVE 10 KOR.,
 KÖTVE 13 KORONA EGYENKINT.

Hazánk legrégebb
 □ harangöntődéje □

Alapított 1816-ban.

□□ Tíz évi jótállás.

Előnyös feltételek
 ✻ engedtetnek ✻

Seltenhofer
Frigyes Fiai

cs. és m. kir. udv. szállítók

□□ Sopronban. □□

Ajánlják legjobban berendezett harangöntődéjüket a t. községeknek és egyházaknak. —

Harangok; bármely nagyságban és zengzetben, csak a leg-

finomabb harangérből, tiszta csengő hanggal öntetnek. **Repedt harangok** újraöntetnek; ezek, valamint az új harangok is, a már meglévőkhöz teljes összhangzatban öntetnek. Minden harang hangja előre határozottak meg.

□ Különösen figyelemztetjük szabadalmazott kovácsolt vasból készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könnyen húzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronával bíró harangok ezen szerkezetre olcsó árt átalakíttatnak. Kovácsolt vasból készült tűzmentes harangállványokat, czélszerű szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk. Költségvetésekkel s képes árjegyzékkel postafordultával szolgálunk.